

Изази један пут на месец.
 Стоји на годину: 4 фор. 80 новч.,
 12 дин., 14 фран. или 3 руб.

Свеска 6. У Бечу децембра 1887. Година I.

Претплата се шаље унутрницом, а
 рукописи у плаћеном писму на:
 Verlag des „Nemanja“ in Wien, III.,
 Hauptstrasse 22.

ДАДИЉА.

Написао:

Љ. Баранцевић.

Беше ти то даровит композиста, славан човек. Давас га више нема. Тај човек, из чијих су груди извирале слатке мелодије и који је кретањем својих прстију толико пута заneo срца својих слушалаца, постао је нико и ништа. Нико више не ће видети оне високе и слабе прилике, онога нежнога, као из једног кончића изотканог лица; нико више не ће видети оног пријатног детињског осмеха, оних великих, црних, муњевитих очију... Не ће се никад више распростирати мађијоначки звуци међ скућене слушаоце, који би их занели и одвели у други, чаробни свет, у свет снова.

Некако још пре своје болести свирао је, окружен сјајном пратњом својих поштовалаца. До сад никад неје тако свирао. Дивни звуци су одјекивали испод његових руку; божанствена тишина владала у дворани, и ако је иста препуна била. Сваки уздржаваше дисање и слушаше у заносу ту лабудову песму. На један пут, баш кад је хармонија дивних звукова достигла свој врхунац, чу се несносни глас струне, која у тај мах пуче. Блед, као онесвесан, по унутрашњем тужном осећају, дигао се са седишта, додиривао је додирке и поновно је акорд. Језа прође кроз све њих, као електрична струја; обузе их невољива слутња, а ће се каква несрећа догодити. Сви скочеше и окружише га.

„Шта Вам је?“

„Јесте ли болесни?“

„Да ли Вам је рђаво?“

Он их гледаше суморним погледом, и на један пут се ухвати за прса са изразом недољиве туге.

„Да, рђаво ми је... Једна струна је пукла...“

И, слабо поздрављајући их, корачао је до врата. На прагу задржа га један од његових пријатеља.

Јованка Сајевића, глухича загребачког позоршта.

„Причекај!... Како изгледаш!... Ја ћу послати по лекара!...“

Он се брзо насмени и рече: „Је ли, дисхармонија је смрт?“ И, не чекавши одговора, дода: „Ја сам је баш сад осетио...“

То беше ретка, мучна болест, која уништава, која пркоси и најславнијим лекарима.

И сад га нема више. Гласовир, кога прсти његови више не додирују, стоји у углу дворане, као спроче; на њему је густи, бели покривач од прашице; а он сам, са мртвачким осмехом на уснама, лежи у једном дивном сандуку, око којег беш тропско цвеће и запаљене воштанице.

У дворани је мирно, тако мирно! Само се чује свећениково шапутање и прштање воштаница.

II.

Из побочних соба чује се полугласно заповедање. Чудновато, на што ова уздржљивост? Ни вика не ће више успаваног пробудити, ни сав јад грчевитих болова не ће му живота повратити.

Плачна удовица седи у својој соби, а око ње деца, и неколицина добрих познаника. Плакаше и слушаше њихове утехе.

„Мати, мати, зар не ћеш Владевиној јавити?“ питаху деца. „Драга дечице,“ одговори мати. „Не знам ни где станује.“

А можда тако далеко станује одавде, да не би могла никако стићи на време.“

„Ко је та Власјевна?“ питаху слушаоци зачуђено.

„Она је његова дадиља.“

„Ох, мати, отац ју је тако јако волио! Ономињеш ли се, кад је јако болестан био, како је увек питао: „Да ли је дошла Власјевна?““

„Да, она обично долази у ово доба године. Бојим се, да ће се задоцнити...“

Помисао, да ће скоро сахранити мужа, ватера јој сузе, и удовица утре очи танким финим рушцем.

„Ох, кад би бар сутра дошла!“ шепутаху деца. „Не плачи мајко, она ће доћи, она ће за цело доћи“...

И она дође.

Покојник је, занимајући се својим послом, бринући се око опћег добра а занесен бујним животом, више пута заборавио на своју стару дадиљу. Мало пре своје смрти, сетио се ње и желаше, да ју види. Она пак увек мишљаше на њега, свакога дана, свакога тренутка. У једном удаљеном, пустом сеоцету живела је усамљено у својој старој кућици. Док је својим старим очима гледала преслицу, дотле су њене мисли лутале по метежу престонице и, као у магли, видела је у даљној даљини сву прошлост; сетила се детињства својега милога Саше. И то старо срце, куцаше пренуђено материном љубави а у главу јој долажаху мисли пуне немира и бриге...

Чим се пролеће указало и чула се уздрхтава песма шевина, преко њиве водом потопљених, а кречење ждралова продирало кроз прозачни јутрашњи ваздух, стара би се узнемирала. Она неје могла више да издржи, не могаше више мирно да седи у својој собици и вртено је као силов зујало у њеним рукама; увек би чешће и чешће излазила на друм, закљонивши рукама очи од сунца, гледала је дуго, дуго у даљину према престоници. И тек што се вода по путу унила, обеси она торбу о рамена, забрави кућицу и пође на даљни пут...

Она стиже.

Уморна, пола смрзнута, у издераној обући и искриљеном кафтану, дође и спази својег малог Сашу у сандуку, око којег се уздизаше дим од тамјана. Свештеник читаше молитве; дворана беше пуна сродника и познаника, и многе госпде са крстовима и орденима.

Као ван себе од туге гурала се Власјевна кроз светину, која се не хте мицати; приближи се мртвачком одру и наже се мртвацу на груди. Грунуше јој сузе, преко старе, набрана, измучена лица и падаху на те осушене и измучене груди.

III.

Спровод је ишао кроз главну улицу. По ваздуху се полако лелујало црно појево перо на мртвачким колима а скупоцени сандук неје се могао видети од венаца и цвећа. Покојник беше врло угледна личност, те с тога иђаху за колима многи од војничког и световног реда са орденима. Између њих глумци, уметници и књижевници. Сви беху тужна лица и сви имађаху на меширима црне траке. Тако иђаху одељени, доста подалеко од тужне удовице, коју вођаху два генерала, у свечаном оделу са широким црвеним тракама.

Поред њих се једва вукла Власјевна. У место кафтана имала је дугачки огртач, који јој смећаше при корачању; место лених ципела обула је удовичине високе ципеле, које су јој јако стезале ноге. Ипак је несу могли пустити, да иде у оном оделу за колима, у којем је са села дошла — са тако отменим особама! На и сада се мрштио гроф Н., који је важио као врло осетљив човек и мрко погледаше свроту Власјевну. А млади кнезови Х. подмевали су се старој разним досеткама, које су се јако допадале. Али шта се све то не тиче! Да ли и види она сву ову господу? Да ли онажа, како не доликује за ово друштво? Она види само сандук, у којем

лежи њен мили Саша, за навек, и та кола, која носе најмилије, најдрагоценије биће. Она само на једно мисли, само једно мучи њено срце: што јој неје било суђено, да дичном сину очи она склопи, што неје последњи му дах она примила...

Спустише сандук у гроб, синаху земље на њ и покрише могилу силним цвећем.

Удовица паде у несвест. Сродници и познаници сташе око ње и трубаху се, да јој поврате свест. Најзад отвори она очи, баци поглед на околину, стисне неколицини руке, захвали се на саучешћу, и то отменима са особитим поштовањем.

Одведоше је до кочије, и дигоше је пажљиво у њезине кочије. Кочије се затворише, а коњ у кас.

Ишли су сви гомилама до кола. И последњи чин драме је при крају; сад се може слободно дисати, и по мало шалити. Убрисаше тугу са лица, а лице доби свој обични израз.

„Шта зар и Ви, милостива баронице, одајете поштовање спомену нашег пријатеља?“

„Зар мени неје требало то да учиним? Зар се не ономињете ваљке, коју ми је покојник приказао?“

„За цело ономињем се... Она је пуна дражи, пуна дражи! Тралала, тралала, таква јој је мелодија?... Ви сте уморни, госпођо баронице. Дозволите ми, да потражим Ваше кочије?“

„О, Ви сте и сувише добри!“

„Дакле немојте заборавити, cher comte, данас је код нас задружна седница, рече једна дивна госпа својем елегантном удварачу.

„Како бих могао заборавити, Ваша екселенција... Та то је прва дужност пре свију.“

„Добро! Ја рачунам и на Вас. (Чаробан осмејак прелети јој преко усана.) Хиљаду молбеница је до сад поднето, биће ватрене дебате. Не знам само, како ћемо све те несрећнике задовољити!“

Каваљир је нешто мрмљао о божијој помоћи, а госпа му попрети претом и уђе у кочије...

На један пут чуше они, који су остали, ужасан лелек и јасно нарицање. Пошљу кнеза Х., којег је свака госпа као трчкарала употребљавала, да види, шта је. Кнез утврди наочник на око, и оде тамо од куда је глас допирао, играјући се весело штанићем. Дође до вештакова свежа гроба, спази онај необично смешни огртач, прострт на влажну земљу...

Сви су отишли. Њу су на гробу заборавили. Али и ко би могао на њу мислити? Сваки има своје мисли, своју бригу, своје послове. Живот не допушта толико времена, да би се могли и других сећати и њину бригу водити...

И Власјевна је још дуго плакала на гробу својега Саше. Топли ветрић дизаше крајеве њеног огртача. Злаћани пролетњи облачићи путоваху више ње, по бескрајном азурином своду. Око ње тишина, права гробна тишина. Изгледаше, као да сви они, који леже испод крстова, у гробницама, да су у најдубљем сну, и као да се на земљи може чути само њезин тешки дах...

Гробар чувши старичино запевање, изиђе из своје топле собе. Он слушаше и гледаше жмирављем очима на све стране и пође лаганим корацима, од куда је глас долазио.

„Старице! Чујеш ти, бако, шта радиш на овом страном гробу?“

„Не на страном, старче, него на мојем рођеном.“

„Па ти видиш, да је овде неки велики господин сахрањен.“

„Он је мој син, старче!“

„Твој син?“ И он јој се поклони подругљиво.

„Мој најрођенији син, моје голунче! Ја сам га васпитала!... Само у њему, у том милом, беше сва моја радост... Детенце моје, ти најдрагоценије благо!... За што си ме стару оставио?..."

Гробар је уведе у своју собицу. Како више никог неје имала на свету, то је она овом човеку све своје јаде исповедила:

„Ах, старче, старче,“ рече машући главом, „не беше слатка живот мојем милом. Све своје дане је провео сам самцит и ако је у околини било људи... Његова жена, Бог нек јој

опрости, ваљда неје ни љубила те драге душе. Волела је госте, вожење и балове! Свакојака играчке, лицкање, кинђурење беше јој све, и то све на његов рачун... Мучили су га, мучили ето, док неје умрло; он беше спромах тако слаб, да је морао да подлегне!... Ја сам му увек говорила: „Драго дете моје, а што се с тољњима дружиш? Ти проводиш ноћи у неспавању, са свим си изнемогао, ослабио. Одмори се за име Бога, мани ти те људе!“ А он би ми, мили мој, обично смешећи се, одговорио: „Чекај Власјевна, смирићу се ја већ, за свагда ћу се смирити.“

На се ето смирио! О Боже, Боже!... У последње време беше болестан и жалостан, изгледаше, као да су му људи досадни... Али у кући му увек беше гостију и част, вика и сјај!... Свако вече долажаху многи људи, и он, премили мој, свирао је непрестано, а гости слушаху, танашаху рукама; хваљашу га, честитаху му и мољашу ноте за спомен... Али највећма крива беше његова жена, она је, она је сама те мамила, она је убила мојега најмилијег!... Они не беху једно за друго, они беху тако различити, он, најмилији ми, љубљаше кућеван, миран живот, а она само шетње и посете!... Колико су само нована њени накити стали — ужасно!... А кад би јој хтео, да јој представи своје стање — Боже мој, како би онда почела бесити, ногама би лунала, и одмах би се правила као да је умрла — што-но кажу, несвест. Он, мили мој, мауо ју је, јер је имао врло добро срце. И њојзи беше то мило — она је опет чинила, шта је хтела... И шта ту не би људи које-шта приповедали — а моје мило дете биваше сваки дан жалосније... Такав беше мој мили; чим би га што мало већма дируло, одмах би се разболио. Тако је, ето, мој премили прошао...

Власјевна се сећаше дана детињства својега Саше, плакане и приповедаше даље. Гробар повуче јако из своје луле, седом главом врћаше које из сажалења а које опет чудећи се, а велики при мачак попе му се на рамена и, протегливиши се, оде на сухи, смежурани врат старчев.

IV.

Пролеће оде, а топло лето дође. Бујно се развијаху дрвета: сочна, зелена ливада пуна је шарена цвећа.

Весело су цвркатале тичице на гробљу. Венци, што су од свежег цвећа пролетос на уметников гроб метнути, осушили су се и исквадали; а дрвенић од врбе, којег је Власјевна неговала, брзо је растао у ширину и висину, и сад је већ леп дуб.

Старица је скоро сваки дан походила својег хранџеника. Она живи код удовице; али је врло мало породици досађивала. Из рана јутра стрпала би комад хлеба у шпаг и извукла би се нечујно из кухиње, отишла би у град. Дошла би на гробље, кад се сунце рађа и кад би зраци кретић на врх куле својим блеском позлатили, и кад би остале беле кретове лаким сјајем осветлили.

Спустила би се под великом жалосницом врбом, која је поред гроба расла. Ту би седела по дуже, не мичући се, спуште-

ном главом, а сухе усне би само мицала. Да-ли молитву шапуће, или тена покојнику онако, као док је мали био — то би сам Бог знао. Али кад се сунце западу спрема, кад гробнице и кретови дуге сенке бацаху по порти, онда се могла видети измучена и остарела бака, где полази по прашњавом путу натраг у град.

V.

Једног дана нађе она на пољу читаву гомилу људи, који су пре ње дошли. Ови људи су донели собом сиве табле камена, што је било намењено као спомен композисти.

Тог читавог дана беше Власјевна невесела. Она се већ са свим навикла на мир, на божанствени мир у царству умрлих; она се навикла на непрестано цвркатање тичица, на цврчање цврка на високој трави, и на зујање чела. Данас се чуло на гробљу само потмуло и јако ударање: каменоресци радиле на плочама. Под ударцем чекића летеле су комадићи камења на све стране у траву. И то трајаше тако до у вече.

Један од раденика поче певати; славуј, који се спуштао сваког јутра на гроб, и цвркатао своје миле песме, и сад је туда пролетао; он је само један пут окренуо своју главицу, и зачудио се, кад је видео ове непознате људе; посматраше их на час својим бистрим очима и, раширивши своја крила, одлети.

За неколико дана беше споменик готов. Раденици почеше да чисте место. Један од раденика стане својом тешком ногом на врбу старе Власјевне, сагне се и искине врбу из земље и баца је далеко преко гробова. Од туге се стегну срце сиротој старици. Очи јој се вадунише крупним капљицама и тек касно после захода сунца старица се крену кући.

VI.

У јесен, кад је хладни северни ветар снег или кину на-терао и, кад се лед са улица неје више топио — онда је умрла и Власјевна. Умрла је у једном тамном куту, где ју је удовица сместила; умрла је мирно, при чистој свести а последње речи, које су се из њених боних груди истргле, беху миле речи њеном Саше.

Сахранише ју тамо, где и остају сиротињу, далако од цркве, код ограде, која је од кише сва подрнела и побуђивала. На гроб јој метнуше дрвени крет — и заборавише је.

И на вештака на брзо заборавише, а на гробу му беше велики мраморни споменик са изрезаним саликом. На споменику не беше више венца, а бесни јесењи ветар отварао је ливена врата а зарђана брава боно је шкрипала. На каменом степеницама споменика не расте више мирисаво цвеће нити зеленило, не могаше се опазити ни најмањег знака живота: све је мртво и хладно, као камење, под којим лежи човек, који је за живота изазивао толико топлих осећаја. И мора да му је тешко лежати под овим камењем, које ће увек на њему почивати...

Превела

Десанка Константиновића.

❖ † Т И И Ј А . . . † ❖

(Јован Каперт.)

У спокојству ти боравиш,
А ја лутам као луд,
Ти у срећи само славиш,
Ја је тражим узалуд!
Тебе бега свака туга,
Мени оста само вај,
Веселост је теби друга,

Мени тешки уздицај!
У блаженом ти си миру,
Ја у твој тонем вас,
Ти си срећи на извиру,
Мене гони јада глас!
Ох, да ми је једном поћи,
У твој мекн загрљај,

Ох, да ми је к' теби доћи —
Да уживам с' тобом рај!
Једина ми то је жеља,
То једини за ме сјај,
Твоја љубав, жељо неља,
Створила би мени рај!

.Љубисав.

ГАЗДА СЕГЕНОВА КОЗА.

(Алегорија из „Lettres de mon moulin“.)

Од Алфонза Додеа.

Г. Петру Гренгоару, лиричком песнику

у Париз.

Ти остајеш увек онај исти, сиромашни мој Гренгоару! Ето! нуде ти место кроничара код доброг париског журнала, а ти не ћеш... Та погледај се, несретниче, погледај се: капут издеран, чакшире излизане, лице мршаво и гладно. Ето! докле те је дотерала страст за лепим стиховима. То ти је награда, што си десет година верно служио Аполону... Па зар те није стид на послетку?

Та лудо, буди кроничар, журналиста. Заслужићеш новаца, платићеш стан код Бребана,^{*} моћи ћеш се показивати при свакој првој представи у позоришту са најновијим пером за шениром — по моди...

Не? ти не ћеш?... Ти хоћеш да будеш слободан до краја, по својој вољи... Е па послушај причу о Сегеновој кози, па ћеш видети, шта то значи: слободно живети.

Газда Сеген није никада имао среће са својим козама: све би му једнако нестајале, све би претргле уже, побегле у гору, а тамо би их вук појео. Ни газдно миловање, ни страх од вука, не мога их задржати. Мора да су врло слободоумне биле, јер су над-а све љубиле свеж ваздух и слободу.

То је честитога газду Сегена, који се ни најмање није разумео у те животиње, врло жалостило. Говорио би увек: сад увиђам, да је козама код мене досадно, не ћу више да их држим... Па омет не клону духом, ма да је већ шест коза изгубио на исти начин, па купи и седму, али сад купи са свим младу, да би се лакше на њ научила.

Ах! мој Гренгоару, ала је то била дивна коза! Да си јој видео благи поглед, па брадицу, па сјајне, црне панке, изпругане рожиће, белу, дугу вуну, сва у њу урасла, та кажем ти, дивна је била, скоро к'о Есмалда^{**}) — славна коза знаш већ, Гренгоару?... па послушна, могао си је помустити мирно, а да ти ноге у каблић не тури.... баш дивна козица!

Газда Сеген имао је иза куће врт, глогом ограђен, овамо доведе он своју нову козицу, привеза је за колац на најлепшем месту, а и уже јој подужи, те сваки час ево га, да види, шта му коза ради, је ли задовољна. Коза беше врло сретна, пасла своју траву лепо и весело, а газда Сеген све пливао у радости. Хвала Богу, говорио је сиромаш, ево једва једну нађох, којој није досадно. — Газда Сеген се омет преварио, јер кози беше досадно.

Тако једнога дана, мотрећи шуму и брегове рече: Ах! како мора да је лепо тамо горе! Скакувати по траву без проклетог ужета, што ме за вратом гуши, ах! то мора да је сласт! Магарац и крава могу пасти у огради,... козе, њима треба слободна верања...

Од тада јој трава на ливади није била више слатка. Нуђна беше. Узе опадати, давати све то мање млека. Жалост је била погледати, како се из дан у дан мучи на ужету: окреће главу к шуми и брегу, па мекеће тужно, претужно. Газда Сеген опазн, да му кози није нешто по најбоље, али шта јој је, није знао... Кад ју је једнога јутра музао, окрене му се коза па рече на свом језику:

— Чујте, газда Сегене, код вас ми је тешко. Пустите ме у брда! —

Ах! Боже, па и ова... повика Сеген упрепашћен, а каблић му паде из руке,... па онда седне у траву до своје козе:

— Белко, ти хоћеш да одеш? —

Белка одговори: Да, газда Сегене.

— Немаш ли овде доста траве? —

— Ох! не за то.

— Можда ти је уже кратко, хоћеш ли, да ти га продужим? Ни за то не —

— Е па шта ти је онда, шта хоћеш? —

— Ја бих радо у гору, газда Сегене! —

— Али, несретнице, зар не знаш, у гори су вуци — па шта ћеш, кад дође —

— Поблићу се с њим, ево — рогова! —

— Брига вука баш за твоје рогове; имао сам ја мало рогатијих коза, него што си ти, па их је ипак све пождерао — познајеш ли ти стару Реноду, што је лане овде била — то беше коза: снажна па јака к'о јарац! Ову ноћ се била с вуком, кад у јутру, он је прождерао!

— Сирота Ренода! — али све једно, пустите ме у гору, газда Сегене! —

— Свемогући Боже, уздахну газда Сеген, шта је то с мојим козама? Имам ову само, па и ту ће ми вук пождерати. Али не ће... ја ћу те спасти — ако ти и не ћеш, јогунице; а да не прекинеш уже и не умакнеш, ја ћу те затворити у шталу, пак ћеш тамо увек остати.

И газда-Сеген одведе своју козу у тамну шталу, и закључа врата два пут. На несрећу заборави да затвори прозор; тек што он оде, мала козица већ умаче...

Ти се смејеш, Гренгоару? — Али да, разумеш... ти пристајеш уз козу, ти си за цело против газда Сегена. Но да видимо, хоћеш ли се смејати после.

Све се развеселило кад бела козица дође у гору. Старе јеле нису још никад ништа лепше виделе. Све је примило као малу краљицу. Кестенови се клањали до црне земље, да је зеленим лишћем целивају. Златне јој се жукве уклањале с пута, па замисале, што су икад могле. Сва је гора дочека свечано и сјајно.

Можен помислити, Гренгоару, како је наша коза била блажена! Не бијаше више ни ужета ни коца... ништа јој није сметало, да скаче, да врлуда, да брсти до миле воље... Па ту да видиш траве, мој соколе: њој изнад рожића!.. па какве траве! — слатке, Боже мој, па лепе, парецкане! Беше то мало друкче него тамо доле на ливади. Па тек цвеће!.. ту оних плавих цветића, као мала звонцад, ту напримака с великим калезем, па још сила другог дивљег цвећа!..

Белка, пола пијана, ваљала се по цвећу, превртала се по лишћу кестенову... па онда омет скочи на ноге. Хоп! оде, главу пружила, па кроз грмље и шибарје, па по литици, па омет доле, па горе, па свуда... к'о да је десет газда Сегенових коза у гори!

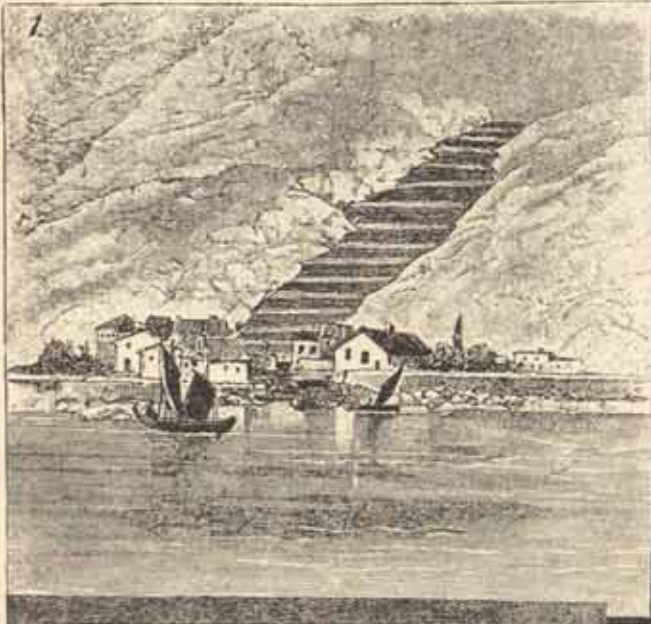
Белка се није бојала ничега.

Прескакивала горски поточић, што 'но се пред њом пенце и шумно; понда се сва мокра пружи где па равној литици, да је сунце осуши. Тако једном с обронка пећине неке, брстећи — опазн у долини газда Сегенову колибницу с оном оградом одостраг, па удари у смех — да пукне.

— Ала је мала, говораше, како сам ја тамо могла живети; сиротница! била високо — па мислила, е је већ велика бар к'о

^{*}) Некад гостионица у Rue-Neuve-Sainte-Eustache, сада Cafe Vachette.

^{**}) Esmeralda се зове једна од главних особа женских у В. Игову роману Notre-Dame.

Виноградарство у Далмацији.

цео свет!... У опће је био то предиван дан за газда Семенову козу. Око подне — наскакала се већ била свуда, паде у стадо дивљих коза, које баш почеле, да слатко брсте. Белка дабоме својом белоћом задиви све козе, све јој најлепшег места остављали; а сва господа тамо беху врло галантна... Шта више, то онако ка' теби кажем, драги Гренгоару — мислим да је прикасти неки јарчић имао среће, да се Белци допадне. Њих двоје — залубљених — лутали по шуми сахат два — а хоћеш ли да знаш, шта су говорили, а ти иди, на питај жуборне потоке, што у трави — у маховини — теку, а не видиш их!

Одједном ветар пириу; гора заруди, вече је... зар већ? — шану Белка, на погледа застрашено око себе.

У даљини потонуше поља у густу маглу. Ограде газда Семенове нестајаше у мраку, а од колибе видео се само кров и ојак, из кога се био слаб дим. Белка зачу звонцаг стада, која се кући враћала, и туга јој паде на срце. Насрну на њу и соко, што се гњезду своме враћао. Она задрхта... Понда се зачу отегнуто урликање у гори:

У-у! У-у!

Белка помисли сад на вука, а читав га се дан није сетила. У пети мах далеко у долини заори рог. Био је то честити газда Семен; зваше је већ и на тај начин кући.

У-у! У-у! урлао вук.

Ходи! ходи! дозивао рог.

Белка хтеде, да се врати, али кад се сети коца, ужета, на ограде учини јој се, да се не би могла научити на тај живот, и да је боље да остане где је...

Рог умукну.

Коза ослухну, нешто шушти у лишћу за њом. Окрену се и опази у мраку два увета, како стрижу, а испод њих два ока, како светлуцају... Био је то вук.

Силник седи непомично, на гледа белу козицу, облизујући се већ у напред. Знао је већ, да је прождерати, на се није

ни журно; тек кад се белка обрну, одмеја се сатански: Ха, ха! ха! гле! гле! коза газда Семенова! па се облизну својим гадним, првеним језиком по слузавим уснама...

Белка виде, да јој нема спаса... паде јој на ум прича о старој Реноди, која се целу ноћ с вуком тукла, а опет је пред зору појео, помисли: било би боље, да је одмах пождере; п'онда се опет предомисли; браниће се: главу погну, рогове испружи — приправна за бој, као права коза газда Семенова... али не беше то за то, да вука убије, Боже сачувај, козе не туку вуке, него само за то, да види би ли могла издржати као Ренода...

Па гле чуда од вука — и мали рожићи удараше.

Ах! слатка ли беше, на како срчана! Више од десет пута, не лажем ти Гренгоару, присилила је вука, да је устукнуо, а она сиротица узела у уста мало слатке траве, на кад опет започе бој, беху јој уста пуна... То трајаше целу ноћ. Газда Семенова коза погледала би на небо, како сјајне звезде на њему трепећу — на би боно удахнула: Ох! да ми је зору да дочекам!...

Звезда за звездом утрну. Белка удараше роговима силније, вук зубима... Блеђана светлост осу се хоризонтом... Петао кукурекну у селу. „Једва“ рече сирота Белка, те чекаше само да умре — на се била пружила по земљи — крв је сву прекала...

Тада вук скочи на малу козицу и прождера је.

С богом, Гренгоару!

Ову причу нисам ја измислио. Ако кад дођеш у Провансу, причаће ти газде о Семеновој кози, *што се сву ноћ с вуком била, а у јутру је појео.*

Ти ме разумеш, Гренгоару?

А у јутру је вук појео.

Превео с францускога

Милан Ј. Иванчевић.

ОКАН СЕ ПЛАЧА...

Лепојко драга, сунашце моје,
Што плачеш тако ти?
Докле ће суза кашљице мале,
Твој образ квасити?

Лепојко драга... Ох слушај само
Славуја мили пој!
И он би хтео, у врелу мљу,
Да чује гласак твој...!

Не плачи душо... убриши сузе,
Та плач је рђав знак...
Ко често горке пролева сузе,
Живот му пустом — мрак.
Сима Сарајлија

Ј А Н Х У С.

Драма у пет чинова и десет слика

од Јосифа К. Тила.

Превео Јован П. Јовановић.

(Продужење).

Д р у г и ч и н.

Слика I.

Краљевска дворана у Вишеграду.

Појава прва.

Већеслав (у ловачком одијелу сједи на столица и пије вино). Вук (покрај њега опрљо се о наслоњачу столице). Стеван.

Већеслав. Велим ти, да би желно прије но што предузем мјере, да се сами споразумијете. Тај ваш споразум је

биједа, која квари здраве удове мојега народа — а ја не желим стварати наказе, које ваља лијечити огњем и жељезом. Реци ово и Албику, нека зна, за што је постао архијенископом. Држим, да је доста већ стар и да зуби мир.

Стеван. Он поступа по ријечима господњима и не ће бити наша кривица, ако мир не процијета у чешкој земљи.

Већеслав. Али ја ћу и другима обрезати крила, да би умјерили своје летење, — тада ће и мистр Хус утишати свој пламен а уједно и бијесни Јероним (удара о сто и устаје). О

громови небески! Мислите ли ви, господо, да краљ нема друге бригае и другог посла но расправљати и утишавати само препирања и свађе духовничтва.

Стеван. Овде се, господару, збори о самој цркви а не о њенијем слугама; основе црквене подрива мистр Хус са својим пријатељима.

Вук. Зар ти више нијеси његов пријатељ? Али ми знамо, да си ти такође радо читао Виклефа и заједно са Хусом дјелао!

Већеслав (смјеје се). То је било, господине Вуче, прије но што је лукави мистр искренуо кожу.

Стеван. То јест: прије но што је Господ просвјетлио моје очи и показао ми пут к спасењу.

Већеслав. Или управ: к епископском двору. Ето тамо је ваш господар и заповједник: нека он рачисти са Хусом. Ваљда ја не ћу непрестано бити умиритељ у поповскијем размирицама!

Стеван. Само је једно нужно: да би Хус послушао твоје ријечи.

Већеслав. Хус!... Овај Хус лежи на вашем срцу као сињи камен, тако да и не дишете слободно. Овај Хус је у свему крив; а међу тим, док је корио свјетовњаке, док је жигосао дворјанство због моралне развратности а богаташе — због грјешне неваљалштине — дотле је био ваш, од њега није било бољег проповједника... А кад је стао откривати пороке свештенства и казнити неке преступе саме цркве — где подигли сте вину и као зли осови, сунулисте на њега!

Стеван. Док није дирнуо у свете основе црквене, нико му није чинио сметње.

Већеслав. Све ми је познато: доста сте ми жучи проузроковали с вашим нападајима на Хуса! А зар си већ заборавио на спаљивање књига и на забрану да проповиједа у црквици?

Стеван. Забрана дошла од самога папе.

Већеслав. Од папе, које га сте лукаво навели... не ћу више о том да говорим! Пазите, да опет не дође до какве распре!... А сада ти велим, то реци својем патрону: ако ко год од магистра жели награду за спаљење књиге, то ју дужан епископ дати, ма био он у души управ покровитељ спаљивања књига. А сада (нагло сједе) говори, што жели Албик од мене, кад ме, тек што сам дошао у Вишеград, преко твоје учености поздравља?

Вук. Но без жестокијех израза и укора! Ово ми сами умјемо прибавити, господине магистре!

Стеван. Знај ја то г. Вуче! Ви потпиривате само огањ... Настојају да без икакве жештине говорим, ма да је то врло тешко у овим стварима. Познато вам је, господару, да је свети отац Јован објавио рат краљу напуљском, који стоји уз Григорија дванаестог, премда је он већ збачен са апостолеке катедре.

Већеслав. На жалост, свештенички прсти мијешају се у дјела, која се тичу једино свјетскијех господара.

Стеван. Папа, као што рекох, објавио је рат и обећао је отпунтење грјехова свима вијернима, који буду учествовали у борби или лично или принашањем новаца на ратне цијели.

Већеслав. Знамо ми то, но ми смо учинили неопростиву глупост, дозволивши, да се објави на овај рачун папска була.

Стеван. Против ове војне подигао је Хус глас и његов друг Јероним... и сам г. Вук на улици се наслађивао, сажегавши са гомилом бујнијех ђака папску булу.

Вук. Ово није била була но облатна; њено спаљивање ником није толико штете нанјело, колико спаљивање на примјер Вилефа.

Већеслав. Молим вас, престаните о овом на вијек говорити. Или хоћете ли, да ме опет разгњевите? Један пут сам ову шалу опростио... а сад нек је крај. Ја сам после онога дјела сазвао Пражане на збор, на ком сам изрекао, да се нико више не усуди правити шале папскијем посланицама... иначе ће главом платити, ма био не знам ко!

Стеван. Ја сам хтео само да чујем краљевску ријеч, то

јест потврду твојега налога... сада идем спокојно, знајући, да се можемо сада оградити од сваке штете по цркву, која би могла настати од сличнијех јавнијех манифестација по поводу ријечи христовог намјесника. Иначе, што може произаћи из овчарице, у којој се не чује глас пастирев? Што може бити...

Већеслав. Сачувај нас од своје проповиједи! Тога ради имам придворнога патера... ја нијесам баш ради проповиједи дошао у Праг... А ако мислите да ми пуније ушн вашам поповскијем силеткама, то нека та каиља вина не оде у моје грло, док се за вавијек не удалим у мој зимац и док не узем власт у жељезне руке... ма да би за ово било довољно имати кратко вријеме ову власт... Ви мислите, да се само треба старати за душе народа... ово стоји у вашим правилима, а ја вам велим, да је за тијело његово нужно старати се, ако му хоћете користити... за последње ће водити бригу чешки краљ! Збогом, магистре св. Црква! Некажите моје речи Албику!

Стеван. Господ превјечнога свијета нека те поткријени у мислима, које негујеш за прославу цркве! (Одлази и сретнувши краљицу, која долази, поклони јој се дубоко).

Појава друга.

Софија са дамама и пажима, Хлум и пређашњи.

Софија. Мили мој краљу! Какав је то скривани знак, што нам је овај отступник пренао пут.

Већеслав. Ах, драга моја! Гдје си била са цијелом свитом? Скоро ми срце погинуло од жеља, да те видим.

Софија. Мој краљ је свагда мио, и радујем се, кад видим, да добро расположење његовога духа није нестало са дјетњством, но још избија. Ја сам била у витлејемској црквици и подгријевала своју душу ријечима проповједниковијем.

Већеслав. Ти у Витлејему?! Ах, краљице, зар ти не знаш, да је забрањено тамо свршавање богослужења?

Софија. Ову забрану не признајем у дубини моје душе, и идем тамо камо иде тисућа другијех, који искрено вјерују.

Хлум. У оиће, господару, епископски указ о затварању црквице подигао је још њену славу и народ грне тамо као једином извору, у нади, да ће чути слово божје.

Већеслав. Народ свагда нагиње к новини; Хус је прилична мамка; за то би рад, да укротим језик твојем духовнику, краљице.

Софија. Да ли ово иде од срца у мојега краља, или је то само одјек ријечи мистра Стевана?

Већеслав. Зар ти мислиш, краљице, да ја сам сонствено не могу ништа отпочети?

Софија. Не држим, и у то вријеме молим те: не дозволи краљу, да се углади стаза између тебе и нашијех магистарав

Хлум. Најгрднија је несрећа за господаре, ако се њихово срце под туђијем утицајем отуђу од народа и даде мјеста непоуздању.

Већеслав. Благословен буди, поштени Хлуме, за ову мудру ријеч! Ти си сав за својега друга Хуса — то видно задовољством; но што о том мисли краљ — ти не знаш...

Софија. Ако ћеш, да упознаш другове Хусове и мене к њима приброји. Ја се поносијем тим, што као краљица принадам таковој странци, која има таковијех генија, што носи на себи печат вјечнога духа. И ти си сам недавно поштовао Јана ради његовијех заслуга и хвалио си његов генијални ум... ја знам његову велику религиозност, и никад још нијесам пожалила што сам га изабрала за свога духовника и учитеља.

Већеслав. Не одричем се тога: Хус је прекрасан човјек и богато обдарен од Бога; али при свем том он је узрок свих смутња у држави, ради којијех се морам мијешати у поповске размирице, а ово је трије, које и најчвршћој кожи нашкодити може. Он је само екувао нашу у народу а кусата је ваља мени, и ако ова...

Софија. Цусти нека ово народно дјело иде својим пу-

тем и не дај се као средство неко употребљавати. Ово ће нам дјело доијети божји благослов! Име твоје слави ће се заједно с именом Хуса, новог крститеља чешкога народа, ако му не будеш као и до сада наклоњен. Не обзри се на оно, што о теби пишу злобни писци, који хоће да на вијеки оцрне твоје име — али беспристрасни дух времена скинуће с њега ову прину и представиће га потомству у свој чистоти.

Већеслав. Моја мила клеветушо! Ако се упразни мјесто којег магистра права, ја ћу предложити, да узму тебе.

Појава трећа.

Паж послје Хус, Јероним и пређашњи.

Паж. Ваше величанство! Минстр Хус и Јероним моле аудијенцију.

Већеслав. Они су баш zgodно вријеме изабрали! Можемо прамити Хуса, јер његова је покровитељка — краљица.

Вук. А ја посредујем за Јеронима!

Већеслав. Посредници — позједнаки. Хајде, не ћу да радим против вас. Нека уђу обадва магистра!

(Паж изађе. Улазе Хус и Јероним.)

Већеслав. *Salvete magistri!* Су чим долазите? Говори без околишанања, проповједниче, имаш ли какву молбу?

Хус. Молбом долазим к вашем краљевском величанству, и ако ме удостојити хоћете ваше милости, краљице, будите ми заштитницом.

Већеслав. Каква је?

Софија. Разјасните, магистре!

Хус. Епископ је опет дао прибити посланицу на врата свију храмова, а ово може ласно произвести нову побуну у народу.

Већеслав. Громови небески! Је ли полудео тај стари вијештац? А шта садржи?

Хус. Нова папска буза и строги указ налажу, да ја дођем у Рим ради очишћења од заблуда.

Хлум. У Рим?

Софија. Не дозволи да се ово оствари!

Јероним. Осим ако Хус жели, као некада Милић, да премисли у мрачној кули... Тамонђа инквизитори мисле, да ће се одмах покорити и тада допустити из себе стварати што из меког воска.

Хус. Ја се не страшим ићи у Рим, будући је моје срце пуно вјере у оно, што ја проповједам и што сам приправан, да опетујем пред лицем самога Бога; али се бојим оставити универзитет и привину, да не би изазвао растројства и побуне умова.

Већеслав. Што је насцјело Риму, да нас опет искушава?

Јероним. Ово је дјело другова Хусовијех: магистара Стефана и Станислава Знојемскога са „братством“. Они су писали епископском прокурору Михаелу, из чешкога Брода, који је покراо твој чиндук, кад је задобио алатну руду у Илова и по том

умакао у Рим. Он је напунио уши светом оцу, да је Хус архижеретик, који је већ двије године одлучен, но у безопасности, благодарећи покровитељству слабога краља. Кад се наши мистри само пожалили, одмах почели гонити Вука и Лажанскога у Рим, да не би она отровали чешку земљу.

Вук. Врло им благодарим. Вјерујте, да ми је пријатнији лов по чешкијем шумама по пут у Рим.

Већеслав. Ја ипак не могу да појмим, шта мисле у Риму, кад они код нас наређују као код своје рођене куће.

Хлум. Знаш што, господару! Рим има дуге руке и он жели, да у својијем рукама држи цијелу васељену, па да се нико не може ни мрднути, ако то није угодно светом оцу.

Већеслав. Нека он заповиједа у својој кући; а моје земље неба се само мане.

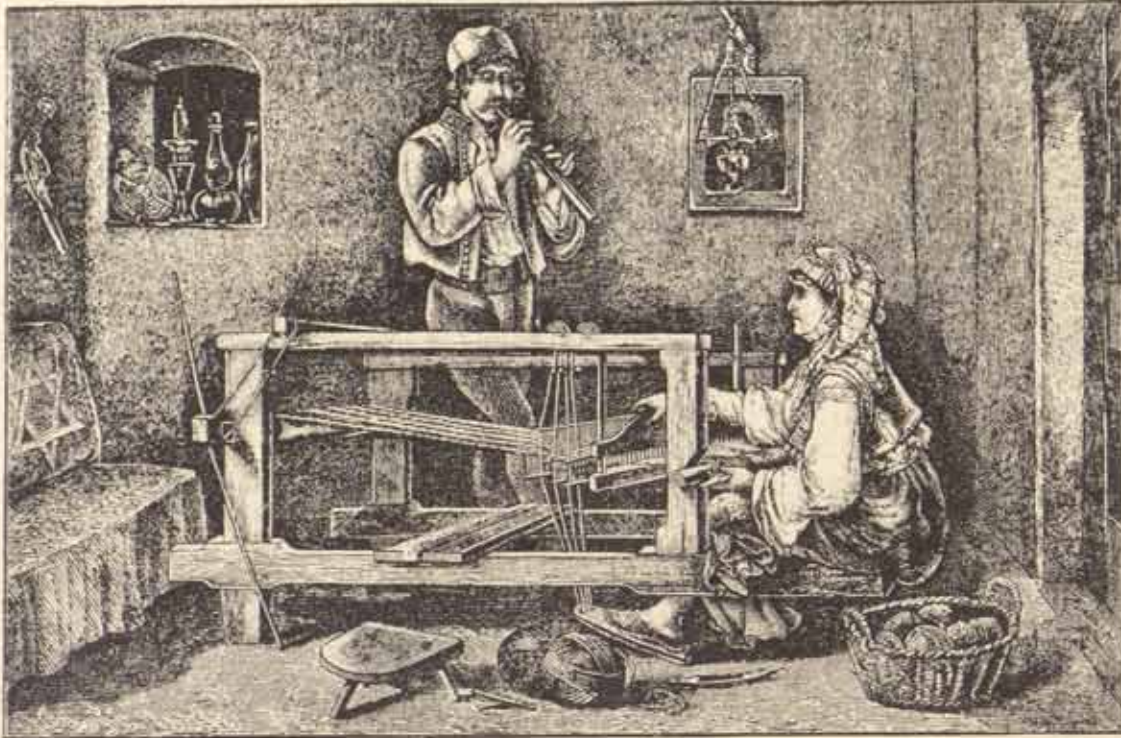
Јероним. Или нека се привикне, да у сласт једе, што се у чешкој кухињи кува.

Софија. Тога ради краљу, не допусти да се остваре жеље Рима! Ја ћу сама подићи свој глас за то, да не даш ограничавати своју вољу туђијем ријечима, ма долазиле од самога папе. Ти господари у својој земљи: народ ти је одан и његова богатства предана су твојем старању; ти имаш право уко-

равати преступке и дијелити милост, гдје то заслуга изискује — и по том не требаш слушати туђе мишљење. И зар ти да даш у руке ђаволске истини бисер својега народа, усрднога слугу, у обновљеном храму Господњем? И каква би невоља постигла витлејемскога проповједника, вјеруј ми краљу, такова би снашла у лицу његовом цијелу земљу чешку!

Хус. О милостива краљице!

Већесл. Вјерујте ми, мистре, кад ја не би био

Тнаља у Србији.

Већеслав и муж краљице Софије, запито би се, за што се та жена заузима за тебе!

Софија. Ваше величанство!

Већеслав. Не љути се краљице! Ти си — моја душа! мој судија и мој повјереник!... Како ти мислиш, Кеико, хоћу ли радити по овоме, што они овдје говоре?

Хлум. Дакако, Ваше величанство! Достојанство твоје круне захтијева, да се одупрем римском папи овдје, гдје се улеће у твоја права.

Већеслав. Но, кад највјернији саветници моје круне дају свој глас за њега, то се морам покоравати и заједно с њима рећи мистру, да се ни корака не миче из Прага!

Хус. О краљу мој!

Већеслав. И ако ти хо жели судити за твоје заблуде нека се потруди до Прага; иначе не!

Софија. О захваљујем ти, краљу, у име народа, којем си ме за краљицу поставио и с којим је моје срце уживало, као да сам у њему одрасла! У блијеску нове свјетлости, која ће се појавити, видим свјетле дане, када ће чешки храмови охолото подићи сводове своје, као избрана огњивита Господња и кад ће

мој народ светином поштовати име мојега проповједника! (Изази са свитом).

Већеслав. (Хусу). Један ти услов међем на срце: постави границе својим проповједима, да не би изазвала у народу новијех сметња! Не исказуј... по ми познајемо један другог! Не желим, да би се ти оправдавао, као ученик. (Пријатељски пружи му руку). Ми смо — своји људи... и такови ћемо вагда остати.

Појава четврта.

Жишка и пређашњи.

Жишка (већ за сценом). Шта? Пријавито? Жишка иде управо у краљевски двор. (Улази). Помога Бог, господо! Јан из Трзозове поздравља те, краљу Већеславе, и нуди ти своје силе на службу.

Већеслав. Што је тебе нагнало у Чешку, племићу?

Жишка. А што ћу радити и у Пољској кад се рат довршило? Тамо о клин вјештају оружје и пуне бокале. Тамо је крај ратном занату и с тога сам оседлао својега хата и вратио се кући, да би понудио свој мач Већеславу.

Већеслав. С наше стране свагда поздрављамо племићку руку; но како ћу ти повјеровати, кад си у Пољској био против мене?

Жишка. Не, краљу, не тако! Тамо си ти стајао против нас. Какав те зли дух упустио, да држиш заједно с онијем пруским фратровима? Ми смо држали вијерно сабраћом Пољацима и поразили смо вас у Таненбургу... не уписуј нам краљу, ово у грјех! Ово је био поштени рат, и ми смо се тамо борили заједно са старијем друговима.

Већеслав. Не ослањај се на пољско пријатељство и не хвали се њим! Нијесам видио већијех среброљубаца и охолијег племена од пољскијех пана. Ако један пут с тобом одрже побједу, други и трећи пут они је изиграју на другима... Но манимо се тога! Ти си се показао као храбар племић у ком врије чешка крв... ако хоћеш да дијелиш хлеб и со са Већеславом, остани у мојем краљевству. На што, да се по туђини потуцаш? Искусни племић у бојевима... Ако би те туђинштина и златном кином обасепала, ипак ће ти послје свију доживљаја једино само отаџбина остати правијем уточиништем! (Одлази на десно). Збогом, господо!

(Вук и Хлуж иду за њим).

Жишка. Срце Већеславово као и прије остало је чисто као злато... Но што видиш: је ли ти то, мистре-вилонџаче, који си сатрпо главу пољскијех ксенцова? Је ли ти то, Јерониме?

Јероним. Погледај јасније око себе, да упознаш старе познанике! Поздрављам те у име чешкога народа, храбри побједитељу Нијемаца! Баш се у добри час нашао, и ако желиш новијех другова задобити, престављам ти ево мистра Хуса.

Жишка. Витлејемскога проповједника? (Мало га погледа пријатељскијем погледом). Дакле ти си тај Хус, чија је слава

проникла у све углове свијетске. То си ти храбри борац, у њиви Господњој, при имену којег сваки, који љуби правду успамти искренијем одушевљењем? Дозволи мистре, да ти стиснем руку! Одавно те познајем, и ако нијесам никада имао прилике, да те видим! Кад сам напустио Чешку ти си стао сејати добро сјеме; но ја сам у даљини скланао с тобом познанство у мојој души и тако сам те себи представљао, као што те сад на јави видим: скромним по и силним!

Хус. Не увеличавај хвалама оно, што у толиком степену не заслужује толико хвале. До сада сам врло мало учинио, да би могао рећи: извршило се!

Жишка. Е — ко може тако говорити! Но прије по што се дјело сврши ваља много радити, а ти ово извршило утоликом размијеру, да ја не знам другог мужа у историји нашега доба, који би ти био раван.

Хус. Хоћеш ли, да сакријем лице стидљивијем руменилом или да се удаљим.

Жишка. То нећу, Бог с тобом! Али ја говорим, што ми срце налаже. А зар ти не мислиш тако? Ко је, ако нијеси ти, пробудио из сна чешки народ? А ко му је извојевао права и у цркви и на универзитету, тако да он сад не мора уступати Нијемцима? Већ једино то, што се твојијем старањем неслили из Прага — ма да их нико није силно на то — већ то једино стекло ти је цјеквијечно признање; радо би своју главу изгубио, кад би могао рећи: ја сам учинио чешком народу толико, колико и Хус!

Јероним. Ово не иде, брате, једнакијем путем! Војник често мучни проповједник; но има другијех путева, гдје убојни мач и јака мишица могу послужити отаџбини.

Жишка. Ово је и код вас, пријатељи моји.

Хус. Како код нас, изабрани мужу? Јероним, заиста, онасује мач, кад у лов иде и не би се гадно битке; моје пак оружје — библија, и ријеч, коју је бог даровао својему робу.

Жишка. И ја се клањам пред таковијем оружјем; само ме учини његовијем чуваром, крвном заштитом, ма за ово отровне стріјеле цијелога свијета снапале на тебе! И Бог је свједок! кад стојим међу вама (пружа им руке) чини ми се, да нам се руке срашћују у једно за наше велико дјело! Нови живот наступа у чешке предјеле као бурни валови; треба ударити стубове, о које ће вијерни народ моћи учврстити своје сидро. Ми ћемо чврето-стојати један уз другог, као нови тријумвират и божјом помоћу обновићемо славу чешке земље. (Изазае.)

Слика II.

Староградски трг, недалеко Тински храм. Пред храмом прикључен с тасом у рунду. Уз њега живорит Блаж; око њих четири војника и добошар. Народ иде изд њих неки прилазу дарак на тас, кадућер их благосила.

Појава пета.

Криделко, Латви и Блаж.

Криделко. Погледај ове панске слијепце: како пуне своје

Тикачи у Србији.

ценове! Они мисле, да за своје паре могу купити какво хоће мјесто у царству небесном или, да могу покринити своју ништаву савјест индулгенцијама! — Аха, стој! Где данас се пански птицеловац скита овуда! Сигурно проси!

Блаж ступи напријед; с њим оружници, добшар добује; савију страна куни се народ.

Криделко (стоји напријед). Погледајте их обојци! како су масни.

Блаж. Чујте другови и браћо у Исусу Христу! Чујте дјецо христовога стада! Послушајте, који желе чути небесну свирку! Отворите сви срца своја, који желите наслађивати се појањем анђелскијем. Сјетио се Господ небески чешке земље и саградио у њој кунаило, да би ви опрала грјехове својих душа, да би испрала дубљине својега срца! Војна напина је врата у царство божје. Њу објављује свети отац, Христов намјесник на земљи!... објављује непријатељима цркви. Устаните хришћанске душе, сковане у храму проклетих Виклифиста, онашите ваша бедра; ко се лати мача или ко пусти побожну руку у тас — на тога Бог гледа великом милошћу и великом утјехом притиче му у помоћ, док је још на земљи! Амин, амин, велим вам! Очишћени, уништени, заглавени ће бити ваши грјеси — купујте индулгенције!

Криделко. Цуните поповске ценове... наситите манастирске стомаке... и сами калуђери вас немјеравају!

Блаж. Што ти тамо зипараш, дри враже?

Криделко. То, што и сваки поштени човјек! Варалицо једна, грјешна варалицо! — куни новце за отпуст од грјехова; као да Господ Бог ниште плату, ако ће коме опростити грјехе. Удари се у прса, слаткорјечиви слуго божји и покај се.

Блаж. Ово је поруга! Добри људи, јесте ли чули?

Народ. Чули, сви чули!

Блаж. Војници, ухватите га! За његово подруживање наплатићемо му — по указу самога краља Већеслава.

Латик. (Гура Криделка да побегне).

Криделко. Мани ме, нека се ко усуди, да метне руку на мене! Нијесам ја труло чељаде, да се срушим, кад духне пара из уста оворелога паншета или вјетар из мрачне куле! Само приђите, но ако ме и савладате — знајте да ја нећу пјевати жалоснијех псалма!

Блаж. In nomine Domini — ухватите га!

Војници јурну на Криделка. Народ се згрне око њих и подијели се у две странке; муњање и узвици:

Мир! Убите га! Виклеф! Смрт паншетима!

Појава шеста.

Лунач е једне стране, Агата с друге, у кухињском одијелу.

Пређашња.

Лунач. Каква је то гунгула?

Агата. Шта се овдје збива?

Гласови. Доле крети Виклеф! Јеретичка уштва!

Агата. Језик вам отпао! Шта зврдате?

Лунач. Што сте панали тога младића? Где, ово је Криделко, наш честити прквењак из Витлејема! Шта сте научили с њима радити?

Блаж. Abstinebis, discipule! Ружи паншне ријечи, те ћемо га ради тога затворити у кулу.

Лунач. Маните се ви тога, господине, ако не желите опробати како јачње песнице нападају!

Блаж. И ти си изрод сатанин!

Агата. Што си научио, пан Блаж? Обријани је опет бубњао, и сазивао вредне пчеле, да ти наносе меда... а овај мали смјешао се са пчелама: Пустите га.

Блаж. Или својим путем, жено фарисејко, иначе даћу и тебе везати.

Агата. Мене? Ах, ти, стара мјешини! везати мене поштеноу

прашку грађанку? А за што? Сигурно за то, што сам устала против тебе, с правдом у руци?

Блаж. Apage diabole!... а ви одведите овога јеретика у вијећницу!

Лунач. Стојте: он је наш! Он припада к Витлејему и универзитету! Што си учинио, Мартине?

Криделко. Смјао се калуђеру, што хвали индулгенцију, као трговац своју робу.

Лунач. И преподобни отац одмах те дао ухватити? због тога употребио копље и мачеве? и гони те у кулу? Пустите га!

Блаж. И ти руг неquam! Желиш ли и ти тамо?

Лунач. Ја? Ђак прашкога универзитета? (Смије се.) Морам се смијати твојој глупости и твојој прећераној надутости! Ти си, сигурно, само чисто школу а не учио у њој; или је све што си научно извјетрило већ из твоје главе — кад ти не знаш, да и сам пана не може ме затворити у кулу без приволе ректора? О глупости! Можеш својег манастирскога слугу живога у земљу закопати; чешкога ђака не смје се дотаћи ни три пута освећена рука.

Блаж. O insania! Даље одавде, хришћани, даље! Сад ће почети падати кина суморна као над Содомом и Гомором.

Агата. Но гледај, да сам што прије умањеш, да се не сиржини.

Блаж. Даље, проклета бабо!

Агата. Зар се не ће овде ни једна рука наћи, која би поломила копља ових најамљенијех трабанта?

Блаж. Хришћани, заштитите својега пастира! добшару ударај на ларму! Припремите копља!... водите преступника у кулу! (Војници одлазе са заробљенијем Криделком по заповијести к вијећници; доста народа с њима.)

Блаж. (опирући се на монаха). Ко подигне руку на мене — укочиће му се и биће проклет до нетога кољена — мене штити сам пана!

Лунач. О величај се и нашињи као жаба! Панете свјетски! (Виче за Криделком). А ти се не бој, не малакши, заробљениче! Ја идем брзо к мистру, сабраћу ђаке и ми ћемо видети, не ћеш ли ти већ сутра звонити у нашем Витлејему. (Отрчи.)

Блаж. Провали, ако хоћеш, у огњени накао... њега не ћеш наћи, ма довео и самога Луцифера. Уводите га, војници! (Уводе заробљенога Криделка.)

Агата. И ви дозвољавате, да гоне ову невину душу? Зар не мислите, да и вас то може постићи, што и овога поштенога младића? О, ви огрезали у заблуду! Ако ми будемо тако стојали скривенијех руку, они ће нас за сваку ријеч прогласити јеретичима, гониће нас у кулу и мучити. Правда ће остати само као дјетњеска прича! Но ја ти велим, продаваче паншних индула...

Блаж. Apage satanas! Господо, ова змија ће ме уништити! Зештитите ме — ја сам немоћан!

Народ (из стране Агатине). Немоћан — ха, ха, ха! Мисли да ћемо га тад у миру пустити.

Народ (уз Блажа). Мир, витлејемска фузаро! Сакрите се у своје брлоге!

Агата. Велим ти једном за свагда: ако дирнете влас на глави у овога младога звонара — ја ћу ти се криво осветити!

Блаж (узмиче с монахом). Ова ће ме убити! Спањете душу, који верујете у Бога! Помозите, примите опрост без плаће! Лишавам вас прилога! (Улази у Тилу с народом.)

Агата. Бјежи, да не окужин душе. Ти посланиче сатански!

Глас из народа. Мани га тето! Ево иде већ и мистер Хус!

Агата. (Осврће се; с патосом). Гдје залази наше сунце? Гдје је наша звезда? О благословени који тебе гледе! Блажене ушци, који тебе слушају! Потеците му на сусрет, друзи и појте: „Осана во вишњих“! Јер ће с њим доћи царство небеско у долину земаљску! (Одлази.)

Народ. Слава мистру Хусу! (Јуре за њом.)

(Завеса пада.)

(Продужаће се.)

ЗЛОБНОМ СВЕТУ!

Завидни ми, јадни свете,
Што ме љубав свуда срета —
Завидни ми; јер пакленим
Намерама твојим смета.

Ти би хтео, да ме славни,
Да ме збринеш, да ме нема;
Ал баш тада лепши свет ми
Уживања лепша спрема.

Па ми шири руке своје,
Па ме грли, па ме склања,
Па ме крепи, кад у мени
Понестане поуздања.

Ти се смешиш, подло смешиш,
Па го мислиш: све ће проћи,
Па ће валда једном и то
Паклено вам време доћи.

Та са оне стране гроба
Нема кавге, нема трења,
Једно само, што још има:
Има само — позирења.

Ал док дође и то доба,
Док се све то преокрене,
Пре но ћете уживати —
Нестати ће вас и мене.

А од цвећа, са гроба ми,
Шириће се мирис летом;
Гриће се, љубиће се
И с пакленим јадним светом.

Панчово.

Ив. Маричинович.

ИЗ ПОКОЈНИКОВИХ ЗАПИСНИКА.*)

Француз је врло деликатан и обазрив у свим околностима према људима, а нарочито према одличним, заслужним, талентираним и жељаним особама. Својство то своје показује ти он не само тиме, да при великим свечаним гозбама госте ставља по карактерима, дару и душевној способности, него и у поступању своме према покојницима. Поделно их је у неке извесне групе, и кад нијео засвира у трубу на први суд и покојници тежки сан истру из својих очију, не ће имати нужде, да своје суседе гледе испод ока, него ће морати бити захвални својим унуцима, што су им се при васкрснућу њиховом побринули за приетојно, а понегде чак и са свим сродно друштво. Бифон, Бернарден де Сен-Пијер, Ласенед, Монголфије, Ланглас, Лагранж, Кивије, Волнеј, Ла-Рош-Фукол, Паскал, Ла Бријер; господа Д-р Гал и Шпурихајм, Молијер, Петар и Тома Корнел, Расин, Хелвенције, Холбах, Дидеро, Фонтенел, Монтескије, Барон, Талма, Масилон, Флешје, Бурдалу, Шерубини, Белнини, и т. д. састаће се са још много стручњака другова; разна одељења академијска ће без сумње овог дана у академијском орнату изаћи дванаесторо и стотруко потпуно: *car il est impossible que, dans un jour si solennel, la chemise de mort soit le costume officiel*. Па и приличан број некадањих министара ће се зачудити, кад виде како су се обзирани и ако не у назорима и мњењима, али оно ипак у личности, нарочито у одговорности за пређашње уредовање, а некад су били крвни, заклето непријатељи и живели раздвојено, презирући један другог до зла бога, и то не, што су се јако бринули за оште државно добро и благостање, већ што су завидели један другом на министарској столици. Штета само што се онда већ не ће сабори држати: та онда би бар имао правих људи при руци, који знају, како ваља с народношћу којом поступати. Ја сам прошао поред већине министара равнодушно, као што плебејац може бити равнодушан, и од дуга времена чисто сам зевао. Само на гробовима оних, који су радили на остварењу човечности и на ослобођењу нашег рода — на гробовима људи вештине и знаности — који су овде пролазили често у беди и усамљености кроз неизмерну људску нустару, само на њиховим гробовима протресла ме је гроза најчудноватијих осећаја и лно сам сузе, чисте и јасне, као звезде на ведројне небу. — Од старости погурена нека просјакња, која се за мном и непри-

метно кроз цбуње шуњала, приђе к мени у овај тренутак и ослони ме: „Господичићу, ви овде јачачно оплакујете мила пријатеља!“ — „Да, добра жена,“ рећи ћу јој на ове речи, „врло миле пријатеље, који су помишљали и на вашу сиротињу и дали да вам ово дадем један франак из своје руке.“ „Бог им поврати,“ изусте старица и отшантуца. Гледао сам, где се одвуче у правој тузи и јаду, јер у њеним очима видела се, као у огледалу, племената душа. Сирота креатура беше можда пре неколико година мирисав девојачки цвет, који је сивео о срећи и будућности и који сада, увенуо и опала лишћа, у сузама моли од посетиоца овог места жалости уједно последњи обол за превоз у вечност. — Ужасно је мањање битисању! Двоструко је ужасно за женску, која се, ма да зна врло добро и познаје своју беду, ипак не може више закачити ни за какво сидро пуге наде, јер је нестало свежине и лепоте оне у младости.

Сократ је назвао лепоту сиренишвом за мало времена; Платон највишим метом природном; Карнеад краљем без телесне гарде; Теофраст преваром ђуталицом; ја је називљем меницом „auf Sicht,“ капиталом без камата, пролазним кредитом сигурним изгледом на скорашњу пропаст, банкротство. — Ко би знао на почетку пута у свом животу, што га чека на последњој штацији, примио би још живот као поклон — не би се желео у његово ништавило повратити! — „Дао си овој сиротици један франак,“ рекао сам сџм себи, кад је замакла за цбуње; „за твоје богатство је то много, да, тако много, да толику суму никако не можеш пружити сваком несретнику, али данас је ипак премазо! — Узмимо да је врти, мирисни љилан, који те је на улазу у гробље поздравно, своје пољупце за злато променуо; зар не би био дао све из свог ђемера само за један једити осмејак с оних усана? — А овде си могао брзим нелакомим делом доћи до златне исправе свога душиног племенства, и усудио си се само један јадан „франчић! — О кукавни јадниче, бедни човече,“ осечем се онда сам на се, „пусти нек ти све лажи о твојој самољубиви и таштини пред очима пролудују, али не дај се само наговорити, да имаш надмоћност над собом и јунаштво врлинито!“

Ова слободна, искрена, од срца реч електрично је подејствовала на моју унутрашњост и јурнуо сам, колико сам игда могао, у правцу, камо је старица замакла. На жалост нигде је више несам могао припазити у лавиринтски извијуганим ста-

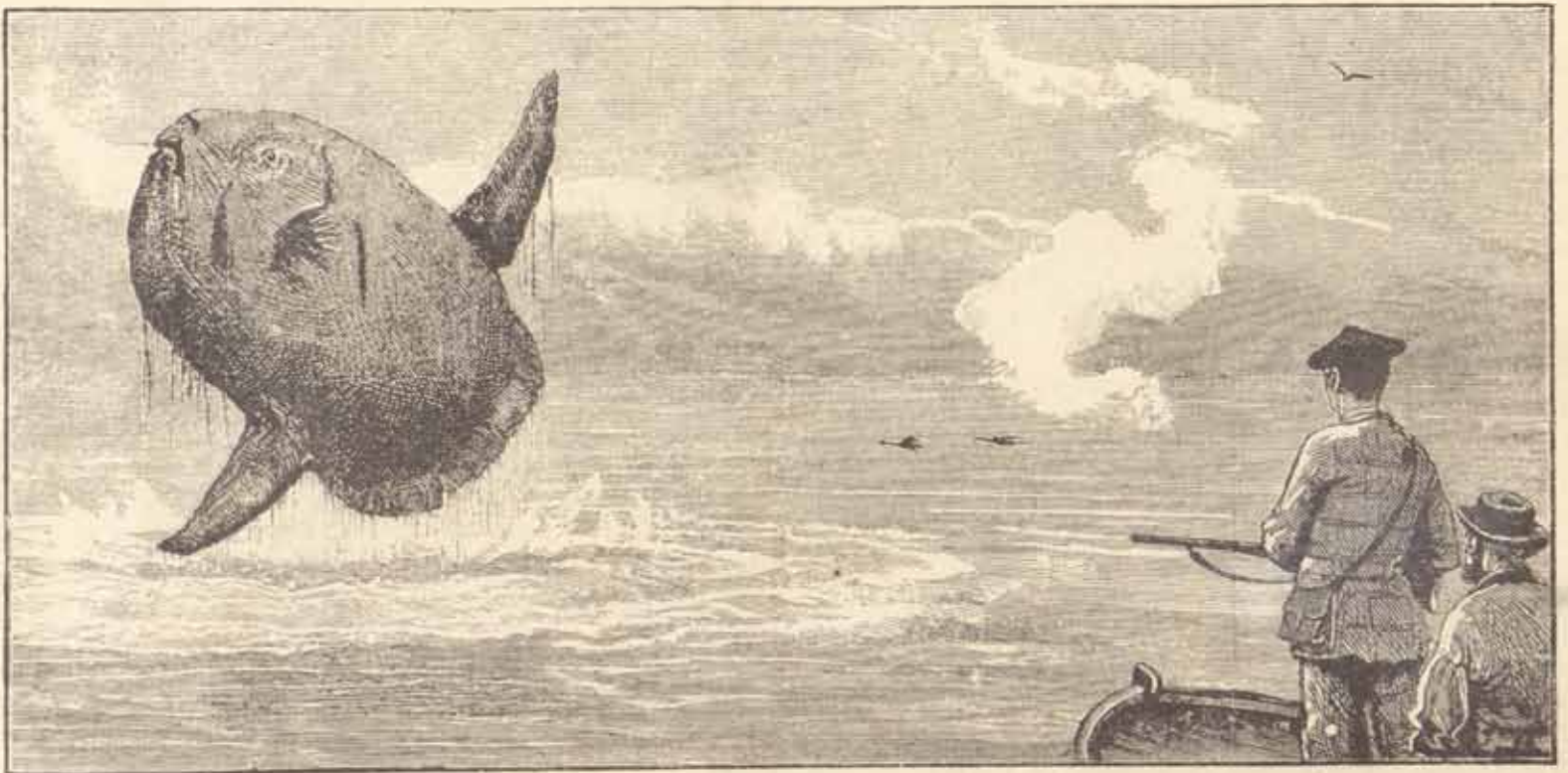
*) Доносио један одељак из повећет дела, које је некачки написано а носи горњи наслов. Дело је пуно лепих мисли, зато препоручујемо овај чланак читаву нашу публику.

зама и путевима. „Нигде ништа у свету, чак у оните ни ван њега, не може се замислити, што би се могло без ограничења добрим држати, сем *добре воље*,“ вели Кант; с овим бих се морао и ја задовољити, да богме не са свим, да себе умирим. *Добром вољом* морало би се све почети, али *добрим делом* тек свршити. — Пре добре воље мора увек доћи сазнање истине, које нам показује, којим радњама и средствима морални ред светски само може постојати, ако добре воље људске не треба да љаво однесе. Познато је, да је чак и пакао калдрман само добрим намерама.

После овог догађаја вратим се опет својим милим гробовима, од којих ме се ни један не косну срца тако блиско, тако дубоко, као гроб *Петра Корнела*, првог трагичног песника народног. Скоро да бих се могао поносити неким сродством с њим у избору. Пред његовим гробом стајао сам као прикован и замишљао сам дивовске слике његове Музе, где пролазе поред мога духа: дивно сам се узвишеном слободном срцу, које их могло створити и дати им овај одважни, снажни израз. Уз-а-н мирно спава *Расин*, његов савременик на двору и тамац, који је умрло у след незнаће краљеве немилости, по што је пре покајнички молио бога за опроштај грехова, које је учинио, ш-

време. То су карикатуре људске, које стоје према Корнелевим карактерима као сенке према битностима. У Корнела је била већ од куће врло дивно изражена, извајана личност и остао је у свим околностима и животним односима увек у најлепшем и најпотпунијем смислу речи *човек*, што му наравно не могаше опростити четрнаести Људевит, који је надувен у деспотској таштини повикнуо: „L'état c'est moi!“ и који би био рад *јединим* човеком у својим редовима да буде, да су му евнухе могле само плођење, прираст нових поданика, набринуте. — *Велики* краљ (sic!) имао је за своје метресе милијона, за писце-улизице годишње једва 1200 лира. — Но Корнел не беше улизица! — Срце Катонovo било је у његовим грудима. Подераних цинела, отрцана капутита пролазио је он, држећи главу поносно, високо, поред краљевског величанства, у шездесет петој години, и најпосле умрло је под звретањем точка своје верне љубе, која је за награду прела, тако бедно, као каква просјакниња.

Ти схваташ, мила сејо, шта човек, коме се ваља дивити, у нама све буди, човек, који под правим лавором славе вековите таквом величином и достојанством круну трнову црне судбе носи! — Старица беху већа и дрва света, у чије је круне

Морска риба Месечарка.

шући своје трагедије. И овај је човек заслужан. Проучавао је грчке трагичаре врло ревно, и ако их неје у својим рођеним продукцима достигао, ту морамо тражити кривицу не у његовој вољи, већ у његовој физичној и душевној организацији. „Сваки учи, само што може учити.“ —

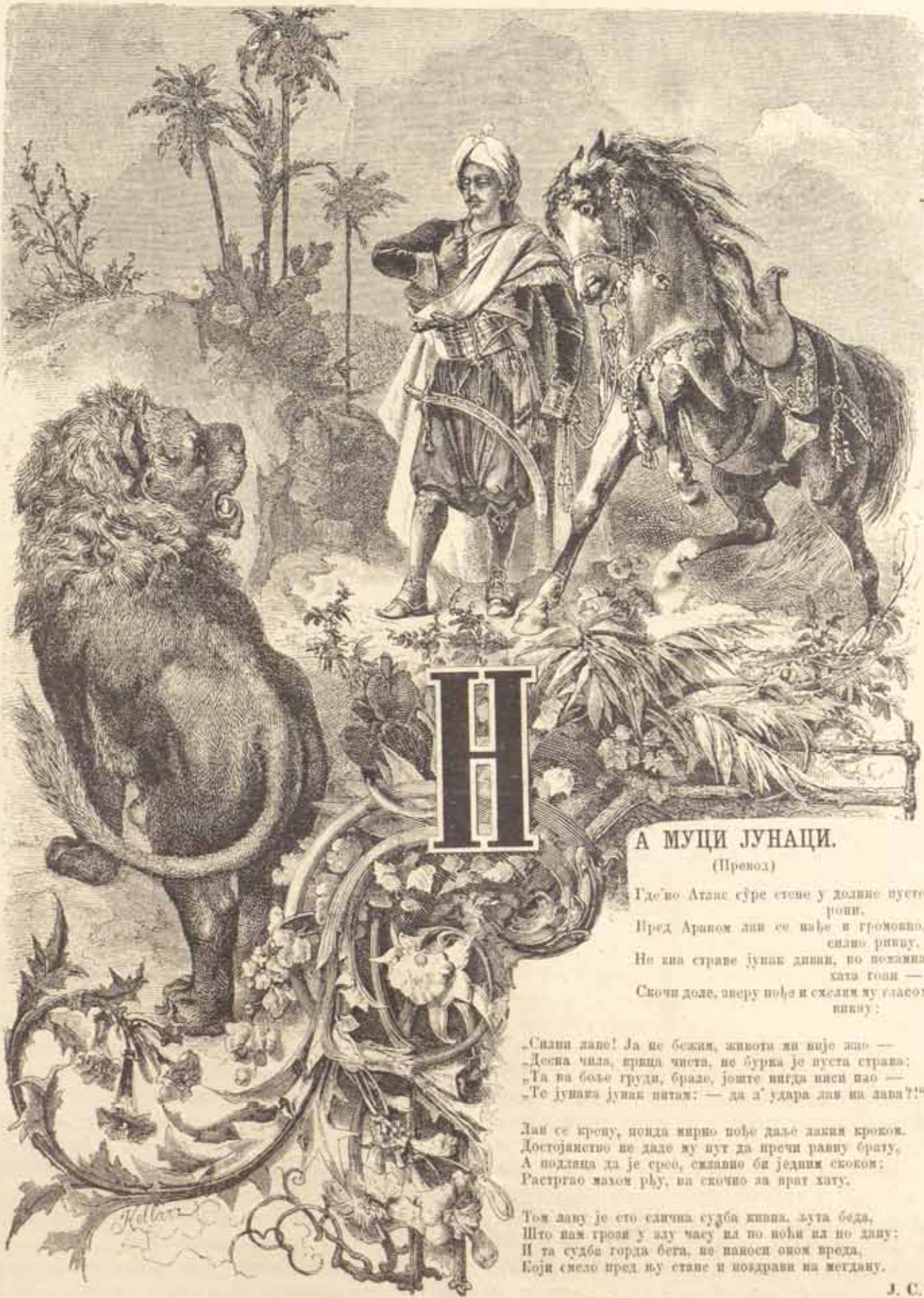
И кад најревносније проучавамо каквог писца, ми ћемо присвојити само оно, што је с нашом нарави сродно. Што је нашем бићу противно, то оставимо њему. Писци, који све зраке, споља примљене, тако у се узму, да се само њихов рођени геније са свим својим бојама у тим зрацима огледа, јесу врло ретке појаве и међу својим савременицима имају најмање и најнезахвалнијих читалаца, јер све ново и особито у навици и шлендријану, дединском обичају има својих тврдоглавих противника. Читаво биће Расиново имало је на себи нечег кроз женског и нежног, што се, да како, још јако већма истаћи морало у околини двора, на којем су госпође с тако великом улогом живеће. Језик у његових јунака и јунакиња љуба се у најслабој хармонији; али му и немају никаква другог карактера, сем тога, који су имали утегнуте лутке и удворице за његово

Јупитар својом муњом хитао, а нама да не буду свети људи узвишени, којих не могу холуји и немогаде његове с лица овог света збрисати! — Да је четрнаести Људевит био нешто исто тако mudar и врли владалац, као што је био силан зудумџар, лукав и раскошан тиранин, једино то би одрело његову владавину, што неје поштовао овог *једног* човека!

Наполеон се је хтео показати велелушнијем, него његов краљ предак, и диктовао је ђенералу Бертрану у перо: „Ако би песник *какав*, као што је *Корнел*, под *мојом* владавином *живео*, ја ћу га учинити *првим* својим *министром*.“ На несрећу беше Корнел већ покојник, а његов велики заштитни сеђаше онда као мали, незнатни, немоћни господар на пустој стени св. Јелене. Да је нешто седео не тамо већ у тилеријском дворцу, и да је имао у својој престоници *Корнела*, за цело би са свим друге људе учинио *првим* министрима! *Велики* песници и *велике* деспоте увек ће рђаво хармонисати и зло кућити. Средњи ков људи трпи се и слаже много боље. Сем тога ми још несмо у цивилизацији тако напред коракували, да бисмо могли трпети песника или философа на државној крив-

За то бисмо морали најпре Атињанима постати. За филистре западове немају речи Платонове баш никаква смисла: „Људима се не ће пре разумно и добро владати, док не наберу *философи* себи за господара, или док им *господари* не буду философи.“ Њима је све противно, што тежи за идејалом у вештини, зна-

На послетку отидем с гроба мојих зубимаца на велико место, где народ после тешког свакидањег посла почива, одмара се. Место ово разликује се од аристократског дела гробља као гај од каквог перивоја, који се осмејкује на те. Нема ти овде споменика од мрамора, нити ливених од туча; прост дрвени

Н

А МУЦИ ЈУНАЦИ.

(Пролоз)

Где'но Атаас сјре стене у долине пусте
рови,
Пред Арном лав се шаће и громко,
силно ричу,
Не зна страве јунак дивни, по пољани
хата голи —
Скочи доле, зверу пође и схвати му гласом
ричу:

„Снази дано! Ја не бежи, животи ми није жано —
Десна чила, крица чиста, но бурка је пуста стравно;
„Та ва боље груди, браво, јоште нигда ниси пао —
„Те јунака јунак питах: — да а' удара лав на лави?!“

Лав се крену, понда мирно пође даље лави кроком,
Достојанство не даде му пут да пречи равни брату,
А подлица да је срео, смилано би једним скоком;
Растргао махом рчу, на скочио за прат хау.

Том лаву је ето слична судба кивна, зута беда,
Што пак грози у азу часу ил по ноћи ил по дану;
И та судба горда бега, не наноси оног вреда,
Који смело пред њу стане и поздравља на междану.

J. C. Ч.

ности и државном животу; они хоће, као што веле, *практичне* људе, т. ј. такве, који од прилике све кроз своје наочаре виде и о свему се брину, да свани, колико је само могуће, иде прописаним путем и да се запању у старом шлендријану.

крет казује плачној љуби, где јој драги снава, убогим сиротицама, где су им родитељи; на скоро ће и овај знак љубави ишчезнути, јер сиромашном народу поклања се чак и у смрти само кратак сан! Пет година му је дато, као најдужи рок. Онда

долази опет гробар са својом оштром мотиком, немилу лопатом, да опште, прости гробове (*fosses communes*) разрова, у које је убачено доле, горе, испод и свуда педесет до шездесет лешина, које су, кад их је још свеж живот натанао, стварале *народно богатство* и репрезентирале *колективни разум*, о ком Платон у својој републици с врло великим поштовањем говори и пред којом и сам побожно главу приклања. — Ако се буде на дан општег васкрсења тамо прах у нов живот прибрао, бојати се великом покрету и забуни, јер по неки ће лопатицу, или ма који други део, који је његовог комшије, држати својим, и ако боговска полиција врло брижљиво не буде уређена, може овом приликом доћи до устанка, не, до револуције, према којој су заузеле Бастиље и револуција 1830. год. биле праве дечје игре. Јер овде више не ће бити реч о политичким питањима, већ питање о *својини*, о *личној ексистенцији*, које је куд-и-камо важније. Мени се је ово питање већ често врло по глави, па ипак би ме далеко одвело, да ти у данашњем свом листу све рекнем, што мислим. У опште сам ипак тога назора, да не смею жртвовати *слободу* својини, већ *својину* слободи, и да тако звана *стечена права* не треба ником да скраћују или чак уништују његово *природно, неопуђиво право* на ексистенцију и одржање. Све, што се на овај предмет односи, мојсеово законодавство је за своје време човечије уређено, него *хришћанска* држава, како се развила у току толико и толико векова. На срећу ће од удара секирних, које су јој енциклопедисте осамнаестог века и немачки философи новијег доба одударили, мало по мало, па и свршити; из њеног недела ће изникнути друштво, које ће осудити ропство у свим формама и бити мати и заштитница *свију*. Чуда, којих теологија као *наши природна* знаност неје могла учинити, за целу ће *истиништа* знаност једном извести. Да богме да их не ћеш ни ти ни ја свих гледати, али семена њихова ово нам пред очима. Неје-ли то вредно нашег зноја, да своје допринесемо његовом рађању и рашћењу? Стари Римљани несу искали за све своје труде и напоре никакве друге бесмртности, осем бесмртности своје *Роме*. Сваки појединац од нас, који нешто јесте или хоће да буде, мора се научити, да се гледа као нека врста Месије, који ради за спас овог света намерно и, ако мора да буде, славно умире за њ.

Врло је сумњиво, да су сви они, који леже на Пер-ла-Шезу, узели у свом животу таку мисију; али што ипак овде почивају појединци, који су били чланови високог *алемства човечанства*, то даде овом месту у мојих очима узвишену неку светљину, и умилостиви ме и ублажи чак и према онима, о којима сам пре једног сахата изрекао у најнемилијој строгости мртвачко судијство у свом срцу. И физичним и моралним слабостима смо сви изврнути; па послетку и те немоћи лише нас на неко време свести, а право језгро нашег живота и не пропадне. „Ако човек,“ вели Гете, „премислила о својој телесности и моралности, види се обично болесна. Сви патимо од живота. Ко ће нас, сем бога, потегнути на рачун? Ни једног покојника не смею кудити. Не, што су погрешили и пропатили, него што су урадили и учинили, нека занима оне, који су иза њих остали. По грешкама познајемо човека у опште, по предности појединце. Сви у опште имамо слабости; врлине су у сваког особине.“

Кад сам оставио грдно поље мртвачко, задубљен у ове и оваке мисли, и кад сам се хтео вратити дома, нађем се с двоје деце селачке из Шварцвалда. Пре лет недеља дошла су у француску престоницу к својим родитељима, који су овде у служби полицајској скроман посао чистићења улица обављали. Четрнаест дана после њихова доласка оте им врућица и оца и мајку у размаку од пет сахата. Старије дете, девојчица од девет година, клецала је и плакала на свежем гробу, по којем је брат јој, дечко од седам година, садио неколико у пола увећаних цветића, умирујући и тешећи своју сејницу, колико је само могао. Не могу ти описати, како су чаровито ови немачка звуци допирали до мојих ушију! Тек сада могу да појмим, како

чврсто везује веза језична синове истог народа. У туђини ти је језик баш као и сродник по крви. На сироте малеше морао је звук немачке речи исти утицај учинити, као и на ме, јер, час пре још прегорко забављени горким својим губитком, подгоше своје анђeosке главнице к мени поверљиво, кад сам их ословио и приповедаху ми на једно и на друго питање, које сам им давао: о својој немилосрдној судбини врло искрено, ништа се не устежући. Дознао сам и то, да имају у завичају још једног доста имућног ујака са две козе и три краве, па којем би хтели ићи, само да уреде лепо гроб, којег за цело никад више не ће видети. Тешко ме је стало, да се уздржим од суза код овог израза дечје њожности. Сва су ми деца мила и дво-струко их волим, кад видим, да им је срце мекано, њежно, љупко, да воли.

„По што сам, као што чујете, и ја чедо немачке мајке, па још и чедо несретно, које је већ одавно изгубило оца и мајку,“ рекнем им пријатно: „тешимо се за то заједно, и у мисли, да су ваши родитељи моји били, ја ћу вам помоћи при сађењу цвећа по гробу и украшавању.“ Онда дадем девојчици два франка, да купи на улазу у гробље два венца од смиле. Она отрчи и за часак је ево веселе натраг. Цвеће је посађено уј виду венца; а за тим дадем једну смиле-круницу девојчици, другу дечаку, да их метну над главом сананим родитељима; рекнем им још неколико добрих, намерних речи и позovem их, да иду са мном на ручак, што на почетка скромно одбијаху и онда, кад сам им више пута пријатељски рекао, да пођу, приме ми позив. Пре него што су оставили то место, клекну обоје још једном на гроб и мољаху се богу. Ма да не верујем, да могу молитвом ток догађаја променити и непремењиве законе природне пореметити, ипак сам клекао поред њих и молио сам се с њима. — Грдићем ме за то и рећи ћеш ми, да сам лицемеран, али ипак у истини ја тај несам био.

„Има тренутака у човечјем животу, где је ближе светском духу, него ипаче, и где *философ буде човек срца* и оно, *што је чистином људскоу додељено, хоће да ужива у унутрашњем своме сам*.“ Ко би хтео радо децу помућивати, или слабити њихово скромно веровање, поуздање у божје провиђење? Немају сви људи времена и доконости, да се уздигну до висине философских назора, с које дозвољају, да *заиста разуман* човек условљава *заиста моралног*, да *врлином овећан* бити не значи одрицање самих нас, не ни жртвовање нашег бића према богу, већ само намређење *пошребне*, од које је природа учинила зависним и душевно и телесно здравље човечанско.

— Кад би одгајање деце већ од куће биле друкчије, до степена овог сазнања могло би се с њима за цело тако лако, да још лакше понети, него степен најбесмисленијег сујевјерја и идолопоклонства. Али где ћемо наћи људи, који знају то пред омладину тако на софру изнети, да сурови бестијски материјализам не помолни отуд својих магарењих ушију, који нам вређа осећање за вештину, сву појезију у нама збија? Што сам од тако званих педагога у детињству имао, и што још пред собом видим, све ми је противно. Сем мало њих, врло ретких изузетака, међу којима је и Дистервег, то су ти неотесане, недантичне пањине, од којих не можеш ништа очекивати за разумно народно васпитање. Па кад би били и богови: не би могли ништа изградити, јер раде под свештеничким надзором и туторством.

Но ја сам заборавио поред свега главног и споредног, да сам те хтео обавестити о оним двома сиротицама. Беху ти они сретни, што су у мени нашли немачко чедо, а ја сам био још сретнији, што сам могао јадне, остављене створке угостити. Да сам са свим светским крунисаним главама јео, не бих био тако задовољан и од срца весео. Читав сјај, красота те свечаности коштала је тек десет франака.

После ручка купим им неке сиграчке одведем их у улицу св. Антонија к њиховој земљакињи, која им давала стан и храну после родитељске смрти, и која је, ма да је била сама сирота праља и удовица с троје своје деце, ипак се држала доста бо-

гатом, да две остављене сиротице к себи примити може. Кад сам то сравнио, што сам мало пре деци учинио, с овим, што је ова сирота удовица већ три недеље чинила, стидео сам се сам себе и отишао сам готово од ње, као какав злочинац. Каква бисмо ми велика дела били кадри све учинити, кад нам не би само често фалило узвишене љубави према људству! Секретар у саском посланству, граф Х. . . . , човек, који много више држи до плећства у срцу, него до плећства на *пожуштој магарећој* кожи, а и у политичким стварима слободан, дозна од мене сутра-дан за мој састанак са децом, и, дирнут поступком удовичкиним, и не позван пружи руку, да ће дечинцу дати отпремити у њихову домовину. Тамо су сад већ за цело приспели. Ја бих ти био за цело по њима поздрав послао, само да си их ти могла видети и да си се интересовала за њих;

али они су отишли даље на југ. Шта може сад управо од сиромашних малина код куће бити? Да-ли ће их ујак примити? Ова тачка ме занима већ више дана. Он је земљоделец, дакле врло користан члан у друштву људском. Али сељанин ти рачуна, као грошњар, на паре и потуре, и кад дође до коња, надувен је и ташт, и јаше брже и од племића. Једини акт великодушности му, који чини обично коцем последњих дана, јесте оставак цркви, да тиме осигура себи вечно блаженство. О са свим богатима не држим такођер просечно баш много; али инак мислим, да Христос претерује, кад вели: *„да ће пре дева проћи кроз ушице у игле, него што ће шаки у царство небесно сипушити,*“ јер, овде-онде нађе се људи још међу њима, који су велики мислиоци, и велику мисао претворе у велико некористољубно, нелагомо дело.

Превео: — тиф.

С У З А.

(BYRON.)

Кад нам љубав, пријатељство неко
буди слике љубазне и драге,
и истина огледат' се мора
у погледу, уснице је могу
забашурит'; ал' знак чистог чувства —
без лагања... то је свагда чиста
суза само...

Шта ли пута један осмјех није
ствар вјештача — пригворности рухо,
под којим се опачило, мрзост
ил' страх њеки крије, затајкива:
колико л' нам боље не силази
к срцу, души, уздах благоћудан,
кад у оку, што је тумач души —
једна љупка сузница заблнста.

На живахна па и распаљена
милосрђа, обожават' знамо
љупко својство. Сажаљење право
нуди нам се у сребрној капљи
свјеже росе.

Онај што се дао, повјерио,
хучном зору манитих вјетрова;
отиснуо брдећи пучином —
гдје с' прегони ужас са страшилом...
погне главу, ... и над бјесним валом
кој до часка гробницу му спрема...
пушта сузу, —

и тад она бива —
таласима поврија зелена
китан урес љепши од бисера!

Кад 'но ратник на свом путу славе, ...
излажућ' се за лавор сујетан
погибији, побјеђеном пружа
десну руку — из ока му, врела
суза лине, —
јунаку се до на рану спушта,

кропећи је... блази, разгадује.
Још кад с' охол побједнички враће
до у крило своје *милом* злату;
остављајућ' крваво оружје...
награда му тек највећа бива
рад својдјех красних предузећа;
ако — онда кад је на груд стисне
љубећи јој трепавице густе —
у очима њеним онта сузу
радовања!...

О слатко мјестанце
кој сам жарко у млађаном рау —
многе среће плахоншћу љубио!...
Пријатељска малена собице,
у којој сам усхићен онако...
цупољ-дане мирисава љета,
у милинам' љубавним провађо.
С тобом сам се тугом опростио;
преголем ми терет срце стеза —
кад се задњом мој жалосни поглед...
к теби сврну;
мален тороњ проматрати могах,
кроз тленицу танку и прозирну,
сузе своје.

Не! не смјем више...
ромонити ко у једно доба
клетве своје, закљичања тајна,
дивној Мари. Маро — слатка Маро —
уздисају млађаних ми груди —
срца мога!...

Ох! не, није није...
још ми није с ума излињао
онај часак срећни и пресрећни, ...
кад у хладу шуме, густа грања,
мојим тајним заклетвама даде —
једном сузом пјела одговара.

... У наручју другог
сад је оно!... Њој се живот с'јемни;
ал' ја никад... никад... престат' не ћу,
у дну душе — хранит' име њено.
Оне — коју 'но сам својом сматр'о
једног дана, одричем се... аох!...
вољно прантам лакна приспања...
ма да и то без сузнице није —
горка ли је! —

О љубазни моји
пријатељи; зар би који мога
занјекат' ми, што ћу мис'о једну
да нанашем последњим падањем?!...
Да ако б' нас овај пољски заклон,
изновице — прамно начином
којим 'но се бијасмо растали,
те једнога радоснога дана...
овлаженим очним зјеницама...
саставно! —

Онда када к тамној вјечности...
лака крила дух мој нерашири,
и го камен притиснуо буде
кости, прах мој;
прохтје л' вам се гроба ми обићи, —
пријатељи! будте дарезљиви
сузом једном. —

Споменике силне
мраморове, што поносно — тужним
болом, вајем, људима подиже
ташта слава... одбијам!... зар другче?...
Образ калав и лажно поштење...
нек се мојим именом не прати.
Не захтјевам, ах не тражим друго!...
осим једне сузе сажаљења!

Само Са. Рачета.

М И С Т А Ж.

Писмо Ивана Тургенјева К. К. Случевском.*)

Драги Случевски! Хитам да вам одговорим на Ваше писмо, на које сам Вам веома благодаран. На мислење омладине треба

се освртати; ја бих свакако желео да не буде неспоразума у погледу мојих намера.

Ја ћу Вам одговорити тачку по тачку.

*) Довасио писмо И. С. Тургенјева К. К. Случевском, које је одговор на писмо хайдебернских руских ђака о Тургенјевој романи: „Очеви и деца“.

Тај се роман различито тумачио; држило зато да не ће бити изашао да чујеко и Тургенјева; како он себи замислао јунаке, тог романа. Писмо је изашло у руском часопису „Надџа“ 1883. год. св. 45. Ур.

1. Први приговор ме опомиње на осуђивање Гогоља и других, што не износе међу рђавим људма и добре. — Та Базаров потписује сва остала лица у роману. (Катков је пронашао да сам ја у њему представио апотеозу „Современника“.) Његове особине нису случајне. Ја сам хтео да створим од њега лице трагично — ту није требало њежности. Он је поштен, праведан и демократ кроз и кроз. А Ви не налазате код њега *добрих* страна. Он препоручује Kraft und Stoff најме као књигу популарну т. ј. празну, без вредности; дуел с Павлом Петровићем Кирсановим је наведен само с тога, да би јасно била представљена ништавост елегантнoг плењства, које је нацртано можда и сувише комично; а како би он могао одбити дуел, та Павле Петровић Кирсанов би га био... Базаров, по мом миљењу, увек побеђује Павла Петровића а не обратно, а ако се он назива нихилистом, то треба читати: револуционаром.

2. То што је примећено за Аркадија, за рехабилитирање очева и т. д. показује само да ме нису разумели. *Цела моја прича је управљена против плењства, као стајежа који предначи.* Погледајте на Николаја Петровића Кирсанова, П. Петровића, Аркадија. Слабост, увелост и ограниченост. Мој естетички осећај ме је нагонио да изнесем само добре представнике плењства, да бих више јасније доказао своју тему: кад не вала скорун, какво ли је тек млеко? Да сам изнео чиновнике, генерале и експлоататоре било би грубо, је pont aux apes — и не истишито. Сви прави „отрицаштели“ које сам ја познавао — Бељински, Бакунин, Херцен, Доброљубов, Сјеншњев и т. д. поникли су без ваљетка од добрих и поштенних родитеља, а ту баш и лежи велики значај: то одузима од *радика* „отрицатеља“ и најмању сенку *личног* незадовољства и личне раздражености. Они иду својим путем само с тога, што им је силније развијен саосећај васпрам потребе народног живота. Грофица Саљас нема право, кад вели да су Николај Петровић и Петар Петровић наши дедови: Николај Петровић то сам ја, Озарев и хиљаду других; Петар Петровић — Столинин, Јесакoв, Босет, такође наши савременици. Они су бољи представници плењства, и с тога сам их баш изабрао, да докажем њихову неспособност. Да представљам на једној страни оне што примају мито на другој идеалног младића — тако рад остављам другима. Ја сам хтео више шта. У мојој причи говори Базаров на једном месту (које сам изоставио због цензуре) Аркадију, баш том истом Аркадију, у коме ваши хајделбернски ђаци виде *сретнији повођен шна*: „Твој је отац поштен; но да он и прима мито, у теби то ипак не би побудило

ничега другог до благородне осећаја понижења и срчбе, с тога што си ти плењћ.“

3. Господе! Кузмина, — та карикатура, она је по Вашем *најсерији* од свију. На то не могу ни да одговарам... Одицуова се не *залубљује* ни у Аркадија као ни у Базарова — Како да то Ви не видите! Она је представница наших плитких, фантастичних, лубонитних и хладних госпођа епикурејкиња, наших плењкиња. Грофица Саљас је потпуно јасно појмила *шо* лице. Она би хтела да најпре поглади мало длаку вучију (Базарова) само кад он не би уједао — затим младића по његовим кудрама — па и даље окупана да лешка на кадифи.

4. Смрт Базарова (коју грофица Саљас назива *херојском* и према томе критикује) требало је по моме миљењу да попуни последњу црту на његовој трагичној фигури. Ваши омладина налази да је и она случајна.

Завршујем овом приметбом: ако читалац не заволи Базарова, са свом његовом грубошћу, неосетљивошћу, сувопарношћу и заједљивошћу — ако га не заволи то онећујем: да сам само ја томе крив, и да нисам постигао своје цели. Да речем његовим речма: ја нисам хтео да сируном заслађујем, ма да бих тиме по свој прилици доста омладине привукао на своју страну. Ја нисам хтео да купујем популарности, таким уступцима. Боље је изгубити битку (а изгледа да сам је изгубио) но задобити је преваром. Мени се привиђала слика нејасно, дивља, огромна; која је тек у пола израста, силна, пакосна, поштена па ипак намењена смрти — мени се привиђао неки чудан pendant Пугачеву и т. д.; а моји млади савременици ми веле вртећи главом: „ти си се брате обрнуо и увредио нас: ето Аркадије ти боље испало за руком, за што се ниси са њиме мало више промучио.“

Мени не остаје ништа друго но да учиним, као што вели, циганска песма: „скинути капу па се дубоко поклонити.“ До сада су Базарова потпуно појмили,

т. ј. разумели моје намере, само два човека: Достојевски и Боткин. Ја ћу се постарати да Вам пошаљем један примерак моје приче, а сада basta о томе...

Кроз Хајделберг не ћу пропунтовати, ма да бих радо видео тамошњу руску омладину. Поклоните им се у моје име, ма да ме они сматрају за назадњака. Реците им, да их ја молим нека причекају још мало, пре но што изрекну последњу реч. Писмо ово можете Ви показати коме хоћете. Стискам Вам топло руку и желим Вам сваког добра. Радите, радите, и не журите се да закључите рачуне!

Ваш И. Тургенев.

Д

Пшто сам се више пута:
Да л' то љубав тинити груди,
Да л' се ваљем вече спрема
Ил' љубави зора руди?

Ничево.

Неје вече, ето данка . . .
О, како ми хитро спешити!
Па како се из далека
Мила зора на ме смешити.

Ој зазори зоро мила:
Па разгони тугу моју,
А ја ћу ти, место хвале,
Запевати песму коју.

Запеваћу тако силно,
Запеваћу громогласно:
Ваш ко што је љубав моја —
Запеваћу тако страшно.

Ив. Маршиновић.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

Невесинка у X pjesама, сјевао *Филип Ј. Ковачевић*. Цетње државној штампарији, 1885. г. на 8-ми стр. 147. Цијена 1 ф. (Свршетак.)

У седмој pjesми долази та пошјевка попа Мила о херцеговачкоме устанку. Ту се највише описује бој на касабу, на Трусину и на Биоград — по већ удешеном плану.

Пламен букну на свакоју страну,
На се вије, небож посукује
А тугљавом поље одјекује...
Стаде кленет мача и андара,
Стаде цика танка цеврдара,
Поклич вика, гора се пролама:
Ко је витез Србни на оружје!

Боже мили, на свему ти хвала!
Кад се диже Невесинке равно,
Глас отиде од уста до уста;
То зачуше многе поглавице
Од крваве земље Херцегове,
Потурују рана и волове,
Пребацују робље у збогеве
А хватају бистре цеврдаре,
На скидају Турке адулћаре;
А ко нека бистра цеврдара
Даже куке у бијеле руке...

Сада долазе редом поглавице херцеговачке, који су се оружја латили: Тришко Вукаловић, Лука Петковић, Мишо Перовић, Никца Вујовић, Вељо Зоговић, Тришко Буовић, Анђелић, Шћепан Панић, Драго Обренов, Стојан Ковачевић, Јован Џомбега, Перо Муратовић, Нешо Ђуричић, Максим Баћевић, Старица Гутић, Богдан Зимовић, капетан Вуле, Лазар Сочница;

Кад удари Сочница Лазаре
Су његово хиљаду Пивљана
Узбуни се сва Херцеговина
Од Никшића града бијелога
До Мостара и воде Неретве...

Затворише Турке у градове,
На се стали Срби у Горанско,
У Горанско под бијелим градом
Одјарају коње и јунаке.

На се редом поглавице хвале јуначким дјелима својих чета. У томе сража доводи једно Туре зорно везаних руку наопако. Војводе га питају:

— Откле момче, од кога ли града?
Како ли се зовеш по имену?
И које те донијеше виле
У богаве на Муратовицу?
А вели ли турско момче владо:
— Ја сам родом из Херцеговине
Са Брегаве тије воде ладне
Из крвава на крајину Стоца
Од племена Ризванбеговића
Сни мушира паме Али-паме
По имену Мехмеде Алиле.

Кад му је Омер-паша погубио баба у Сарајеву,

Ми остамо два брата рођена
Хафис момче од двадесет љета
А ја једва десет наунио;
Оба два нас паша заробио
И спремио цару у Стамбулу.

Хафис се повратио као паша у Херцеговину,

А ја стајаш у земљу Турђију
И падиши службах у низаме
Вилбаша му бијаш од низама

У припрену под Селим-пашом, када ова настаде крајина, одакле дођосмо у Херцеговину, да рају ужирам

Но кад дођох у Херцеговину
У пашалук мила баба мога
Живо ме је срце забољело.
Наше горе а наши извори,
Наша поља, зелене планине
И питома села и градови:
Да их туђи присвају немани

А ја сице од Херцеговине
Те немаше да са своје стране
Потпомажем а браћу одмажем!
То ме није кућох допауло,
И нек смо се потурице звали,
Визда смо се Србаља држали...
Па ми нешто свану пред очима,

Те одбеже цара а побјеже мајци у крице

Да се уз вас, браћо Херцеговци
Своје роду борим за слободу.
Имам Бога као на истога
А друго нас разбратити не ће:
Христос ми је Српство разането,
Свети душе будућност народна
Црква олтар земље Херцегове
А сви свети српски осветници...

Кад то чуше војводе, познадоше сина по оцу, одријенише му руке на се с њиме пжљубише.

— Бе аферим, пиле соколово,
Ризван беже Мехмеде Алиле!
И ако си вјере пророконе,
Ти си олет лозе Србниове!
Сој' се никад ископати не ће,
Он ће своје причувати чојство
И у крви пошљедњег унука...
Вратимо се и срећан нам био,
Нек се сложи барјам са божињем
А крвници стари потурице,
Нек су од сад српске узданнице!

За тим каже млади Алил, кад су стигли у Мостар, како је Селим-паша распитивао за устанике.

Грађани се право кунџаху
Да не знаду тога ни једиога.

Али враг донесе попа Нера Дражијевица

Који поје божју литурђију
А крсти се крстом од три прста,
Е ма су му залуду молитве
Кад издаје браћу у Турака
За нашине гроше и дукате...

Тај поп је све казао Селиму, где су устаници и колико их је, па ће му још војсци калаузити.

Кад ја виђех што су научили,
Већ куд камо не би одицања
Но похитај, да вам прије кажем...

Кад то чуше војводе, разаслаше лагане улаке по свој земљи, гдје год има за боја јунака,

Нека хита на Муратовицу.

Поп Мило шћаше још пјевати,

Но у дршку зубач ослабио,
А на запуч коњиц искочине,
Сјрсине се струне на гулама,
А заквича танано гудало.
Онда кнеже пону бесједно:
— Остави их, протопопе Мило,
И њима је нешто данас криво;
Жао им је браће у Горанско...
Није шала четрдест хиљада
На четири хиљаде Србаља,
Да се могу у со прометнути
Не бише им ручка осоллиа.

Те кнез вноси на претрес званицама питање, хоће ли Црна Гора послати помоћ устаницима. Једногласно би ријешено, да се помоћ шље хиљаду момака са Пеком Павловићем на челу. Отолен одмах Пеко устаје са два своја побратима Новаком и попом Милом, а при одласку их кнегиња соколи и благосиља на овако наставља:

Виђу давио што се научило:
Крв ће нанут' око Горе Црне
Ја остајем на поље Цетње,
И једина жалост ми је сада
Што ми Данил' није наставуо,
Да му мајка привашем оружје,
Да га с вама на војску опреми:

Да се јунак бори уз јунаке
За крет часни и слободу златну...

Осма пјесма опијева окупање српске војске на Муратовицу.

Поћ је тија, мјесечина сја,
Сва се Пива у сребро прелија,
А по сребру таласчићи сучу,
Па се Пиви о бријегу тучу:
Бријег бруји ка' да ичела зуји:
— Боже мили, чуда нечувена!
Што је поћас шапат настајо
Баш у очи царице Неђеље
Поврх мога б'јела манастира
И зелене горе Леденице?
Ил' су свети, или су авети,
Ил' духови српских осветника,
Те су роду пали за слободу?

Нијесу него звијеаде мјесец и данца, данца казује мјесецу
чудо што је у Мостару виђела. Подигла се сила турска на хоће да
унесе тајни у Горанско. За то се потезила,

Да пробудим Србе на урану
Нека бјеже главом без обзира,
Е је грдна сила у Турака,
Не може је сијети планина,
Камо л' њине чете причекати.

Него пита мјесеца, ће је он био, ће се за горама крио. А мје-
сец јој одговара, да је био на Цетињу и гледао како кнеже крсно
име служи и како опрема помоћ устаницима.

Већ је Пеко Пиву прегазно
Освануће у ноће Горанско...

Кад је то данца чула, то ју је обрадовало, па је зајевала:

— Весели се, земљо Херцегова
Брао ће те огријати сунце

— — — — —
Ти се не бој протопопа Пера
Који душу за дукате даје,
Бог никоме дужан не остаје:
Он ће спржит протопопа Пера
Ка' све браде које о злу раде!

Дође помоћ из Црне Горе, у Горанско весеље настаје, сви при-
знају Пека командиром. Него се још чује јека и туђава: Херцеговци
са сваке стране хитају на Муратовицу; биће свега десет хиљада вој-
ске, када сви присију. На ваља војсци ручак спремити. Већ гори
триста огњева:

Припјеше ражње смрековину
Навршише месо овновину,
У казане волујину тусгу...
Боже мили, на свеу ти хвала!
Стаде ништањ на ражањ овнова,
Стаде кукаљ у казан волова:
Коци крче, а пецива цврче
А око њих соколови трче,
Па потичу под пецива нање,
Нање стичу пецива припичу...

Сви се момци журе око ручка, такав је адет у Србина:

Он не штеди ни муке ни руке,
Ни се жали, ни му се што крива,
Само када госте дочекива.

Сада нам опет редом пјесник представља остале војводе херце-
говске, што су били на Муратовици; које би било предуго овђе на-
водити. Када се сва војска окупила и ручала, Пеко је сходно осло-
вно, па је разредно, како ће Селима дочекати.

У *деветој* пјесми развија се битка. Пред турском војском иде
Хафис-паша Ризванбеговић са хиљаду војника.

Калаузи протопопе Пера
Са Ченгићем бегом Муселимом...

Како су се посилени на пушкомет су се удаљили од страже,

Па све добре коње понграју
А звијере тамо и овамо
Око дружа на обије стране.
Но их љута гуја опазила
С Невесња Режетовић Симо
Са соколом Мехмедом Алилом...

Симо вели Алилу:

Пон је нада' Србе у Турака,
А Ченгић ти продао бабајка,
Удри Але кога ти је драго...

Кад су силе нагазиле, Алилу

Јунаку се учинило криво,

да гаће иза бусије, него је пред бега на пут искочио на му
пружио под грло шишану, пита га познаје ли бега Муселима, који му
је продао бабајка. Бег Муселим потеже сабљу, али прије пуче пушка
Алилова,

Задријежа Ченгић низ Ђогина,
Па се сави у ледну траву
А Мехмед му посијече главу.

И Симо искочио на друм пред пона-калауза, и пружи му под
грло шишану, па га пита, познаје ли протопопа Пера, који се Срба
одметнуо. Пон потрже сабљу, али прије пуче пушка Симића

Задријежа попе низ Ђогина,
Па се сави у ледну траву
А Режета посијече му главу.

Алил и Симо намаме Хафис-пашу низ зелену гору Леденицу до
Муратовице у кржаве клаице међу оба крила српске војске, и ту се
заметне битка. Пјесник је у овој битци саставно и друге знаменитије
битке устаничке, те је вјештачки изписао међане између јунака Вула
Хаџића и бега Мушовића, између бега Тановића и војводе Максима,
између бега Селмановића и Сима Режетовића, ће сви ови јунаци
падају. Кад је чула Косе Ивковића, која је хладном водом напајале
рањене јунака, да јој погибе Симо, писну млада као змија љута: ће
је који добар јунак, који би те уграбио мртва, да ти Турци на
посјеку главу,

Ка' да би те из гроба дигао!

Сви јунаци у земљу погледаше,

Но не гледа соко птица сива
Мехмед Алил Ризванбеговићу.

И он полети код Сима, и Сима диже на рамена, па се опет
у бусију врну. Коса виђе у силану Сими мараму свилену, у којој
су била три прстена, што јој био Протовић намјенио, па их је Симо
чувао, да их баца марамом међу Турке, па кад крешево сврши, ко
донесе мараму, да томе даде Косу за љубовцу, да испуни жељу по-
братимову, да Коса за јунака пође. За то Коса, кличе: ја ћу сада
пустити мараму, па ко је донесе, узеху га за господара. Дуну вијор
и понесе мараму на чадор Селим-паше. Пјесма свршује сјајном побје-
дом српском на Муратовици.

У *десетој* се жени млади Алил. Није Але просио девојку, но
је јунак на сабљу добио код Селимова чадора. Ту су се многи момци
отикали, ко ће прије до чадора долећети, да мараму уграби,

Но Алилу Бог и срећа дала
Да долети први до чадора.

Кад је сјуградан изишао пред Пека с марамом и с прстенима,
Пеко му проговара:

Ти си, Але, задобрио Косу,
У томе ти поговора нема:
Сва ће ти је честитати војска:
Него не знах, мој соколе сиви,
Подноси ли вјера Исусова,
Да се турска вјера за њу веже?

Алил се зачуди, кад чу Пека, па отвори бесједу сходну
коју овако заврши:

Није небо вјере развјерило,
Него су их развјерили људи:
У Бога је само једна црква,
У тој цркви само једна вјера:
Мир и слога и љубав братинска...
Нас, те једна колијенка њија,
Нас, те једно с неба грије сунце,
Нас, те једна гробница очека:
Нек нас двије вјере не раздвају.
Љубимо се, сложимо, здружимо!...
Буд'мо Срби, Турци и Латини,
Е без Српства живјет' не можемо
У опоме трењу и мучењу,
Кад нас јачи стисну отиначи:
А вјере се не тичимо туђе!
Сваком своја, жени нек је моја:
Душу Богу а живот народу
За истину, правду и слободу!
Кад то чуо Павловићу Пеко,
Он погледа на српске полове,
А полови један на другог,
Док свијежа очи починуше
На војводу попа Радовића.

Пон Радовић одговара Алилу пристајући на његове разлоге.

Рашта вјера срца да раадваја?
У Бога је само љубав једна,
Па кад љубав двије вјере здружи,
Богу свака подједнако служи.

Ризван бег је задобио Косу и нека му срећна буде.

Ако не ће родит хришћанина,
Родити ће доброга Србина,
Туриће се ћета на бабајка,
А таквих нам и треба јунака!

Сада Алил стаде кунити сватове и бирати им старјешине. Чули бегови херцеговачки, да се Алил жени, на му сви познати долазе у сватове, а српска их војска радосно дочека. Ту ти је чувени Салко Форта, на Салко Побрић Подвележац, на барјактар Звиздић из Гацкога, на Махмед Вашагић, сваки са добром дружином.

Није ово доба турковању
Но је ово доба србовању.

Тако веле долазећи међу Србе побратиму своје у сватове, а Алил им старјешинство дава. Док се свати окупили и док Алил избра старјешине, дан намаче а ноћ се примаче, вечераше на починуше коњи и јунаци. И овјем овај епос, или боље први дио епоса, свршује.

Ја напријед више не увијем,
А патраг ми повратити није
Кад се свати ода сна пробуде
Па се крену ноћу Невесињу
Да доведу Ивковића Косу
Ја ћу опет пјесму наставити
И вјенчати Косу за Алила . . .
А до тада прекинемо сада!
Крљу дједу и пјесма је крља;
Јер док љути Херцеговац снава,
Србину се пјевати не дава.

Ево сјјева, који је од двије године свијета угледао а који није

још српскоме народу познат кривцом његовијех књижевника а с немара, да не речем са оскудице књижевне наше критике. Је ли од потребе да истичем важност ове појаве, њепоту сјјева, доброту тенденције, дивоту замисли? Ко прочита само овај мој приказ, држим да ће ми одговорити: није. А ко набави књижицу на је прочита једном и другом, не ће је већ ласно оставити.

Филип Ковачевић је млад човек, родом Боквац, сада професор у цетињској гимназији. Он је већ познат у српској књижевности. Он је био похитао још док је ђаковао са збирком својијех пјесама лирскијех, коју је штампано под именом „Српство“. Млади пјесник био је пренаглно, и можда је ова његова збирка лирскијех пјесама штогод крива ненажњи, која је „Невесињу“ предустрела. Ковачевић као лирска пјесник није усавио. Али кад прочитамо и проучимо „Невесињу“, морамо признати, да пјесник успијева у епизи.

Ми имамо фра Гргура Мартића, Милорада Шапчанина и Сима Поповића као већ припознате епске пјеснике. Сва тројица имају свој стил оригинални; сва тројица су индивидуалности добро обљежене. Филип Ковачевић с „Невесињом“ улази у њихово друштво такођер оригиналан, добро израженом индивидуалности својом, са свијем различном од прве тројице. Он је имао пред очима Илијаду Омирову у основи облика цјелине. Оно ређање појсковођа, на више мјеста оно пластично описивање, они двобоји познатијех јунака, свети Илијаду напомиње. А хаљине и накит је позајмио у народнијех пјесама, тако да ти се на више мјеста чини, да читаш коју народну пјесму. И фра Грго је хтио имитовати народне пјесме, али његова индивидуалност није му дала, да им се приближи као Ковачевић *).

То је Ковачевићева мана или врлина, како се узме. На сваки начин ја му честитам на успјеху, јер је његова „Невесиња“ једна од најлепшијех и најрадоснијех појава у српском пјесништву пошљедњег доба. Читајте на ћете виђети.

А. Томановић.

* Ковачевић је прикупио лијепу збирку народнијех пјесама, које су почеле излазити у подијску „Гласа Пригорца“. Ми на њу обраћамо пажњу „Матице Српске“, „Друштва св. Саве“, „Чувањеве задужбине“, и „Ученог друштва“, да не пођу кривајем путем као пјесме, што је скупио Обрадовић у Босни. *Videant consules!*

Јованка Сајевића.

(Види слику на стр. 121.)

Једна од највреднијих снага загребачког народног позоршта јест без сумње г-ђа Јованка Сајевића, која је славила 16. новембра по новом кал. ове године двадесетногодишњи јубилеум своје уметничке радности, за које време је у велико допринела, да се обогати позорштин репертоар и прослави театарна муза у Загребу, где је већином пребивала и данас пребива.

Г-ђа Сајевића први је пут ступила на загребачку позорницу 16. новембра 1862 год. као г-ђица. Томашевића. Тада бејаше драматург народног позоршта др. Деметер, који на кратко време упознаде њезин вавредан уметнички дар. С почетка играла је мање улоге, за тим с дана у дан све то теже. Простота и природност, истинитост њезина говора и представе, слободне од сваке афектације и лакне сентименталности, задобише јој велику симпатију у публици; а земљска влада подари јој припомоћ, да посети знатнија светска позоршта, како би се што боље у својој струци усавршила. Довашни на ново у Загреб после неколико месеци осуства, ступи опет на позорницу са већим успехом. Год. 1866. уда се за Александра Савића, који у то доба бејаше глумач у загребачком позоршту. После дуге мужевљеве болести остави с њиме заједно Загреб год. 1872. и дође у Нови Сад с намером, да овде у српском народном позоршту, с којим управљаше г. Хаџић, продужи своју глумачку радност. Већ прва њезина појава на новој позорници стече јој велику симпатију у новосадској публици. Пет година деловала је на новосадском позоршту с чијом је дружином пролутовала по целом Срему, Банату и Вачкој, умноживши за то време свој репертоар. Год. 1877. вратила се у Загреб у нади, с ће моћи на ново ступити у загребачко позорште. Али је пада издала, јер бејашу све улоге заузеле, с тога оде у Београд. У српској престоници буде примљена с великом љубавношћу и одушевљењем, али ту не оста дуго. На позив управе загребачког позоршта дође у Загреб, где су је требали. Од тог врехена има већ десет година, за које време није никад остављала загребачког позоршта, на коме и данас развија своју уметничку способност, с онаквим истим одушевљењем каквим и пре за целог свога глумачког живота. Преко 400 улога броји њезин репертоар од како је ступила на позорницу, и све је савесно проучила, многе са завршним успехом одиграла. Слава одличној уметници!

Виноградарство у Далмацији.

(Види слику на стр. 125.)

Читамо у статистичким извештајима да Далмација производи годишње на 80. квадратних километара винограда до 600.000 хектолитара вина. Последњи овај број правилно је приведен; али виногради далматински заузимају много већи простор. По свој прилици нису овде урачунати многи мањи виноградићи, који се налазе по планинским кршевима; међу тим и ови допосе знатан приход поседницима, ма да морају уложити много труда и времена док их обраде и уреде. Већином нема много земље по овим кршевима; али радман тежак знао је надокнадити, искривши цело земљиште које хоће да претвори у виноград. С камењем, што отуда повади, подигне зид, висок од прилике један метар, који не да да поплава разнесе земљу, уједно служи за обрану лозе од наглих ветрова.

Далматинци не саде лозу на близо, како би се чокоће могло ширити. На равницама поједини прUTOви обвију се око маслине или смокве, што је пријатно за око. А пошто горе поменути зид обично је већи и надмашује чокоће, при томе озидан је од камена, који по спољашњој боји сличи планинским стенама, то човек на први мах, погловито странан, мисли, с је дошао у какву пустињу где нема друго ништа него голи камен; међу тим окољен је са све четири стране виноградама. Тако му се учини ако гледа на низине. Али чим се поше на какву хумку, одмах се разувери. Наша слика представља такав један виноград, гледајући га с мора.

У Далмацији није ретко видети жене да обрађују винограде. То је с тога што су људи упућени да траже себи другу зараду. С обзиром на то треба поглавито споменити приморце и островљане. Док се људи баве риболовом, жене им прше послове пољске.

Лоза у Далмацији није паложена толиким болестима као по другим крајевима; филлоксера није се тамо још по срећи показала, а ни друге опасније болести. Отуд вино у Далмацији у велико рађа, преј да има година кад је слаб род, или, ако је и родило, а оно град још у цвету грозд утамани, ила каква друга непогода времена док још на чокоту зори, као на пр. суша, нагли ветрови којима је Далмација паложена. Већ у августу има зрела грозђа, поглавито при мору. Гроздови, из којих се прво вино добија, боје су црвенкасто-црне, а они што дају бело вино, бело-жуткасте. Вина су јака и љупка; црно вино по боји и укусу сличи француском бордбу (*Bordeaux*), бело је загасито као Малага и много слађе од црнога. Најбоља су вина у

Шибенику и Скрадину, за тим на острвима Вису и Брачу, а ни она из других места нису баш последња и најгора. Оба ова острва производе сарамерно највише вина. Цена му у опће није велика; кадгод је врло мала. Има године кад се литра плаћа по 8 до 10 нов. У осталом то зависи од већег или мањег рада, или од других околности.

Прем да је Далматинац по природи више озбиљан, то ипак влада велико весеље по целој покрајини за време бербе. У унутрашњости земље наступи велико кретање, а по варошима и приморским градовима још веће. У овим последњима развије се за то доба нека живља трговина. Састао се весели Талијанац, несташни Француз и озбиљни Немац. — дошли из белог света да купе далматинског вина. Међу њима има и по који Чива, који мало даје а много пиће.

Занимљиво је што Француска, највинородиња земља у Јевропи, која производи на 22.632 квадратна километра винограда годишње 83.6 милиона хектолитара вина у вредности од прилике 261 милиона франака, увози вино из Далмације и из хрватског приморја, а још занимљивије, што ово вино Французи не пију, него га на ново извозе у лешич флашама под именом бордо. Ко уме, њему две. Француз зна пазарити. . . .

Тикачи у Србији.

(Види слику на стр. 128.)

Најглавнија струка домаће индустрије у Срба је ткање, али којега све већма нестаје, што га већма велика индустрија пресрета а што се највише дешава у овим нашим крајевима, који су на домаку тој индустрији, која се муњевитом брзином шири и распростире употребом средствима брзог саобраћаја. Ретки су они кутови, у којима та велика индустријска производња није нашу кућевну подсеља, то су поуздано забити крајеви нашега живља, које она још нашла није. Српска женска изложба у Новом Саду беше једино један леп покушај, да се чисто српски женски рад оживи и побуди на утакмицу са индустријском, страном производњом. Од тог покушаја, на жалост, није се до данас даље коракнуло.

У најужнијим крајевима на истоку Србије још и данас та кућевна производња, ткање, храна и одева народ и на таком је још ступњу, да њезине творевине могу и допадање купаца западњачког укуса да задовоље и придобију. То је случај са чувеним ћилимима широтским.

Ми предочавамо ту тикачку производњу српску двама сликама у данашњој нашој свесци. На једној је разбој, на којем Србијанка тка платно а поред разбоја наместио се њезин драги, који јој свирком у фрули пеки део рада и луце разбојске заслађава и заглашава. На другој слици је за разбојем мушки стручњак, мугавија (струнар), који тка уске ћилиме од кострети за под простарке а не далеко од њега седи другар му, који је дошао своју доколицу да употреби на реч две са својим суседним другарем.

Разбоји су примитивни као и сам рад, па ако се не узмогу оба довести великој индустријској производњи, боже ће их скоро бити још само на сликама и у приповеткама а у истини их више бити не ће!

Ко је позван да овоме помогне, нека то чини што пре!

Морска риба Месечарка.

(Види слику на стр. 132.)

Међу ретке морске становнице спада риба месечарка, коју још зову и морским месецом или главом-пливачицом, јер изгледа као оделена глава од трупа какве велике рибе. Пера су јој на крстима и трбуху веома дуга и шиљаста, а она, којима плива жалена, туна и на форму руке; на послетку она на рену су кратка, широка и затупаста. Кад месечарка плива, већином се окреће око себе, као коло; али може да плива и „стојећки“, држећи главу изнад воде до очију, или се нагне на бок. Ухваћени су примерци у дужини од 175 см. а тежки близу 200 кг. Месечарка се може наћи врло често око прских обала. Кад је тамошњи приморци спазе, гледају, да је по што по то ухвате. Приближе јој се у барци тако од прилике, да могу на њу да пуцају; да боже да им посао иде лакше од руке, ако је море мирно. Кад је дан ведар и сунце греје, испливају ови становници морски на морску површину и тако се уири, да им галобови поседују на леђа или чак на врх пера на крстима. Ловац мора да гађа управо на оно место, где се перо прегрива. Погоди-ли таке, онда се риба стане окретати, као врталка, или пак искочи из воде у вис неколико стопа, као што се види на нашој слици. Кад се на ново удри, тад јој приђе ближе, те је са свим убије.

Ангора.

(Види слику на стр. 136.)

Ангора или Енгурих (Ансуга), град у Азији, лежи југоисточно од Бели од прилике 110 км.; у историји је знатан због велике битке између турског цара Бајаанта, сина Мурата I, и Тамерлана, цара татарскога. У Бајазетовој војсци било је до 10.000 Срба коњаника, које су предводили синови кнеза Лазара, Стефан и Вук, са својим нећацима Гргуром и Ђорђејем, синовима Вука Бранковића. Војске непријатељске састадоше се и сукобише код Ангоре (7. августа 1402 г.). Битка је била ужасна. Крв се лила и с једне и с друге стране. Ал' на послетку Татари надјачаше. Турска војска мораде измакнути при свој српској храбрости и јунаштву, које је Србима знао увек и свугде засведочити, било да се борио за своју слободу и отачаство, или да је крв лио за туђе великаше и велможе, принуђен нехилом судбином и несрећних околностима своје политичке историје, као што је то био случај код Ангоре. Приповедају да је овде дошао у татарске руке Бајазит са целим својим харемом, у коме је венуо цвет младости најмлађе ћерке Лазарева, несрећне Милеве, жене Бајазитове; да га је Тамерлан дао увовати у гвоздени кавез и за време ручка ставио га под сто да купи мрвице, а Милева да је око стола служила. . . .

Прем да је Ангора много пала, ипак још је важна поглавито са своје богате мануфактуре, која се овде израђује од длаке неке особите врсте коза, тако званих ангорских коза, чија се фиопа не разликује од свиле. Два велика лава пред, тако званих, Смирнским (Смирна, град у малој Азији) вратима и патиси на шест стубова у част Августа, остатак храма Августова, који је познат под именом споменика Анкирског, сачињавају најважније старине овога града, чија су врата, зидови и готово све зграде, саграђене на рушевинама старих споменика. Становника има до 30.000 већином хришћана.

Н О В Ч Е Ж И Ћ.

Просвета позориште и уметност.

— Председник министарског савета, г. министар *Јован Ристић* изабран је за дописујућег члана парискога „Société d'histoire diplomatique“.

— Ректор и професор велике школе у Београду, г. *Стојан Марковић* славио је 26. новембра двадесетпетгодишњицу свога заслужног рада. Честитамо слављенику!

— *Коста Алковић* и *Димитрије Нешић*, професори велике школе у Београду, славили су 1. новембра о. г. двадесетпетгодишњицу свога професоровања на тој школи. Честитамо из свег срца!

— Добили смо следеће писмо: Певачко друштво „Даворје“, расписује стечај за компоновање једне смене (од најмање пет песака) у народном духу. За текст да се употребе до сад некомпоноване песме наших бољих песника. Композиције са затвореним писмом, у коме ће иже композитора бити, пријају се до 1. јануара 1888. године. Награда је 100 динара у злату.

— Као што смо извештали, београдско певачко друштво „Даворје“, намерно је да прослави двадесетпетгодишњицу неуморног

радењика на пољу српске музике, Даворина Јенка. Евала честитом друштву, јер ако ко у нас има заслуге за српску музику, то је свакако Јенко!

— *Управка академског певачког друштва* на великој школи у Београду расписује награду за две песме за мушки збор. Награда је 60 динара од збора. Услови су ови: 1. Карактер композиције мора бити јуначки и изведен на основу народних мотива. 2. Избор текста оставља се композитору, но мора бити јуначке садржине у српском духу и од кога виђенијег песника српског. 3. Композиције треба да буду подуже и нове, до сад нигде непеване. 4. Награђена дела остају друштвена својина. 5. Дела ваља послати најдаље до 1. децембра ове године управи академског певачког друштва на великој школи у Београду. Иже компониште биће у засебној завоју.

— Српско академско друштво „Србадија“ у Грацу имало је 17 октобра своју прву главну седницу, на којој се конституисало. Председник је: лекар Саса Мирковић, потпредседник: лекар Никола Митровић, тајници: правник Душан Ј. Целек и лекар Драгољуб Ђорђевић, благајник: техничар Павле Лагарић, књижишар: техничар Алекса Мијовић, одборници: лекари Иво Банач

и Ђуро Петровић, женици: медицинар Љубомир Стајаћ и техничар Сима Мирковић.

— Средињи одбор „целокупне српске слободомне странке“ у Н. Саду решио је на основу програма од 26. априла о. г. да год. 1888. изда четири књижице за народ, свака три месеца по једну. Прва ће изаћи о новој години. Садржај ће им се бавити народним питањима, политиком, просветом и економијом. Изабраи је и уреднички одбор, у који су ушли: Живко Вулетић, д-р Милан Бојески и Јаша Томић. Свака књижица изиће 2—3 штампана табака. Годишња претплата на све четири свеске стоји 1 фор. а вр.; чист приход употребитиће се на просветне, добротворне и економске потребе народне.

— У српским гимназијама у Аустро-Угарској, уписало се године 1887-88. свега 529 ученика, а то у карловачкој 265, у новоградској 264.

— Школске године 1886/7. било је у Дабро-босанској дијецези у комуналним школама свега 1174 ученика и 153 ученица православне вере.

— Ове 1887/8. школске године уписало се у горњокарловачку учитељску школу 23 мушких и 12 женских, свега 35 ученика. Од оних су у првом разреду 9 мушких 4 женских, свега 13; у другом разреду 7 мушких 6 женских, свега 13; у трећем разреду 7 мушких 2 женских, свега 9.

— У српску вишу девојачку школу у Сомбору уписало се у почетку ове школске године 77 редовних ученица и једна приватна ученица. Од оних 74 су српкиње православне вере, 1 ученица је римске, 1 реформаторске вере а 2 су израелјанке.

— У Дубровнику коначно се устројила „Добротворна задруга Српкиња Дубровкиња“. Задатак је задруге: старање за подмладак српски, особито женску страну, у просветном и моралном погледу. Радујемо се од свега срца овој првој задрузи Српкиња на пријорју, и надамо се, да ће наћи помоћника и помоћница, да ће се на пример племенитих Српкиња Дубровкиња и други наши крајеви угледати.

— Као што „Смотра“ јавља, скупило је до сада за Качићев споменик 11.000 фор.

— У Биню се основало хрватско археолошко друштво. Као што „Смотра“ јавља, изабрало је себи за председника В. Маруна, за тајника и благајника Долића. Почасни су чланови: Штросмајер, Блажековић, Маројчић, д-р Рачки, Кукуљевић, Љубић, Златовић и Дежелић.

— Пре кратког времена приказана је у Петрограду опера руског композите Петра Чајковског, по имену „Врачара“. Комад се врло допао и публика је композисту 36 пута изазвала на поље.

— Управа ери. краљ. позоришта у Београду, расписала је награде за оригиналне позорнице комаде. Као што дознајемо управи је до сада поднесено већ пет оригиналних радова, и то: „Цар Душан“, трагедија у пет чинова; „Иад Цариграда“, драма у пет чинова; „Мара Варадиња“, трагедија у пет чинова; „Два брака“, комедија у пет чинова; „Стиходолац“, комедија у пет чинова. Наспори Боже!

— Пре кратког времена изашла је на чешком језику драма Матије Бана „Јан Хус“. Превој је Ј. Кубле.

— Г. Драгутић С. Милутиновић, професор на вел. школи у Београду, објављује, да ће скоро издати скупиене списе свога оца, Свјет Милутиновића — Сарајлије. У тој збирци изаћи ће и неки списи, који до сада нису још нигде штампани.

— Неца Недељковић, славно је 16. (28.) новембра о г. 25-годишњицу свога глуковања у Бреслави. Недељковић је познат и тамој српској публици, јер је прво био глувац у српском народном позоришту, па онда је тек прешао на немачку позорницу. И ми му кличемо: Живео!

— Виктор Александровић Крилов, руски драмски писац, прославио је двадесетогодишњицу свог књижевног рада. Написао је много изворних драма а још више их преводио из страних књижевности. Он узима своје јунаке из живота, с улике, све фигуре, које су познате и глувацу а и публици, с тога је и био омиљен и на позорници а и ван ње.

— Чувени руски сликар Ј. К. Ајвазовски славио је пре кратког времена педесетогодишњицу свог уметничког рада. Прослава је била свечана, достојна тог великана, који је особито са својих слика на поморског живота изашао на глас.

— Руски роман „Ана Каренина“, грофа Лава Н. Толстоја, излази у хрватском преводу у подијелу „Народних новина“. — Кад ћемо ми Срби видети то ремек дело у српском преводу?

К њ и ж е в н о с т .

— „Уједињена омладина“ у Београду покрене лист „Омладину“, часописе за науку књижевност и друштвени живот. Лист ће излазити сваког 15-ог и 30-ог у месецу на три штампана табака велике осмине. Цена је за годину 12 дина.; за пола године 6 дина.; за три месеца 3

дина. Претплату ваља слати на друштвеног благајника г. Ник. П. Михајловића трговца, код краљ. цигаре, и писма и рукописе на друштво „Омладине“ на вел. пијаци.

— Као што „Српски лист“ јавља, довео је талијански лист „Fanfulla della Domenica“ расправу Марка Цара, по наслову: Un principe poeta (кнез песник), у кој је писац приказао талијанском свету владку Петра Петровића Његуша, по његовом најбољем делу „Горској Вијенци.“ Донећемо ту расправу у идућем броју.

— Као што „Н. Уставност“ јавља, песме Војислава Ј. Илија у велико се штампају, и угледаће за најкраће време света. Ми се томе веома радујемо, а и било је крајње време, да тај бисер новје српске лирике угледа у засебној књизи света. Војислав Илија изашао је још пре неколико година са својих песама, које су излазиле у разним часописима с обе стране Саве и Дунава, на глас. Без сумње је он један од најомиљенијих наших млађих песника, и желимо: да ће наша публика куповањем истих показати, како уме даштује дар, од којег се човек најлепшему надати може.

— Емил Пајдак јавља да је рад од 1. децембра о. г. да издаје „Зборник забавних дела“, који ће излазити сваке недеље на три штампаних табака а свака свеска коштаће 12 новч. Зборник ће доносити изворне и преведене ствари. Прво ће изаћи роман Мавра Јокајије: „Синови једног тиранина.“

— Роман Крашевскога „Песник и свет“ у српском преводу Рајкову, доживео је за кратко време друго издање. Занста врло ретка појава у српској књижевности!

— Дело познатог француског писца André Theuriet-a „La vie rustique“ (Сељачки живот), преводи се на српски и угледаће скоро света.

— Приповетка пок. Нике Х. Бесаровића „Мула Мехо“, која је изашла у „Босанској вили“, преведена је на немачки и штампана је у Сарајевском листу: „Bosnische Post.“

— У Загребу излази нов илустрован лист „Дом и свијет.“ Уредбана га Никола Кокотовић. Нек је сретно!

— Роман чувеног пољског романописца Енрика Сјенкијевића: „Мачех и огњех“ изашао је у немачком преводу у додатку „Wiener allgemeine Zeitung-a“

— У Паризу је почео да излази лист: „La revue de Paris et de St. Petersbourg“, који је ставио себи за задаћу, да упозна француски народ са руским и обратно. Доносиће само чланке руских и француских писаца.

— У пређашњем броју „Немање“ јавили смо, да ће скоро угледавати света дело проф. Карића „Србија и т. д.“ а сада смо у стању да јавимо, да је слично дело већ угледало света, и то на немачком језику, у дивотном издању. (Serbien und die Serben. Leipzig Eilscher). Дело је дивно уређено, особито су многобројне слике извршене. Написао га је познати Шпира Голчевић. Познавајући г. писца као врсног родољуба, патриотског Србина, који је пред страним светом увек бранио наша права, препоручујемо ово дело свакој Србину најтоплије, а надамо се, да ћемо у једној од идућих свезака моћи коју више о истом прозборити. — Цена му је 20 карака (12 фор. а вр.)

— Чешки часопис „Slovansky zbornik“ довео је пре кратког времена расправу о Хајдук Вељку, коју је написао Радован Кошутић.

— Марко Драговић, професор на Цетњу, бави се прикупљањем података за библиографију о Црној Гори. Сада се налази у Загребу у библиотеци свеучилишта и академије, а ондаће ће у Н. Саду и у Београду. Кад буде скупљање довршено, издаће књигу: Библиографију Црне Горе. Драговић позива сада већ на претплату те књиге, која ће коштати 1 ф. а вр. Претплату ваља слати Марку Драговићу у Загреб (Домобранска улица, бр. 4, II. кат). Нека је свакој најтоплије препоручена!

— Изашла је збирка српских народних песама на мађарском језику. Превој их је Јосиф Секач. Књига садржи 101 девојачку и 21 јуначку песму; међу последњима и Вишићев: „Бој на Салашу“ и „Почетак буње на дахије.“

Новије књиге и листови:

— С. М. Протић позива на претплату на књигу: „Бо је крик?“ савремена приповетка из руског живота од Б. Р. В. коју је он превео. Књига ће изићи 9—10 штампаних табака средње осмине, а стаје 1 дина. Познак ваља слати на г. Стојана М. Протића, сарадника „Одјека“, Београд Кастирићева улица бр. 10

— Сликe и карактери из срп. друштва, тако ће се звати књига коју је рад М. Павловић, слуш. пед. у Јени, да изда. Књига ће изићи 6—7 штампаних табака и стаје за претплатнике 60 п. дина. (30 новч. а. вр.) Нарудбине се шаљу Младену Борбенићу, књижару у Београду (Цариградска улица).

— Ушао је у штампу „Српско-француски речник“ парадигли Милан А. Павловић и Живко Јовановић. Цена прве свеске, која ће изићи преко 30 табака у фином енглеском повезу, 4-50 а за претплатнике 3 динара.

— Из народне библиотеке *Браће Јовановића* у Папчево изашла је свеска 162. *Тугомер*. Трагедија у пет чинова. Написао Ј. Јурчић. Превод са словеначког; — свеска 163. *Наод Симеон или несрећно суруштво*. Трагедија у 5 чинова од Ј. Ст. Поповића. Цена је свакој свесци 16 нов.

— *„Отаџбина“*. Изашла је свеска 69. за децембар о. г. са овом садржином: Булче, приповетка једног Нивлије. — На Мишару, песма Вл. М. Јовановића. — Режон, роман Марија Ишаја, (наставак) — Сливница, дванаести чланак: На граници, од Владана Ђорђевића. — Тамо амо по истоку, пише др. Милан Јовановић, четврти чланак: Аден. — Ко је наредно одсуњање са сливнице? два писма уреднику од двојице резервиста. — Књижевни преглед: Књига Емила де-Лавлеја о балканском трополу, приказ од М. Д. Веснића. — Просветни преглед. Ручни рад у јужној школи; сувремено педагошко питање од Срет. М. Ацића (свршетак) — Позоришни преглед: Пред позориштем од Драг. Ј. Илија (свршетак) — Друштва. Извештај о раду управног одбора београдског друштва за гимнастику и борење за г. 1886. — „Отаџбина“ својим претплатацима на крају 1887. г. — Наше посреско питање, разговор уредника „Отаџбине“ са једним трговцем.

— *М. Нешковић*, познати педагошки писац, намеран је да покрене педагошки лист по имену „*Васпитање*“. Лист ће излазити првог дана сваког месеца у брошураним свескама од два табака обичне осмине, а цена му је на читаву годину 3 фор.; на по године 1 фор. 50 новч., а на три месеца 50 новч. За Србију на годину 7 дин.; на по године 3:50 дин.; а на три месеца 2 динара. Сва писма, која се тичу листа и новци, нека се шаљу на адресу: М. Нешковић (Pavlovci, per Irregh—Syrmien). Ово подухвће препоручујемо најтоплаје!

— У Пожарењу се покреће нов лист „*Грађанин*“. Излазиће четвртком и недељом. Уредник и власник је г. Јован С. Јовановић, економ.

— *Српска историја* изведена у петнаест слика, за ученике основних школа. Папчево 1888. Накладом књижаре браће Јовановића. Цена 20 новч.

— *Црни дани Босне и Херцеговине*. Написао Томо П. Ораовац. У Нишу. Штампарија Косте Чендеша. Цена?

— *Баштине ни на небу ни на земљи*; приповетка Св. Љ. Гавриловића. Београд 1887. Цена 60 п. д.

— *Мршвачки сандук*; приповетка Св. Љ. Гавриловића. Београд 1887. Цена 60 п. д.

— *Разне приче* (Снови и јава. Једним потезом пера. Љубавно писмо). Београд 1887. Цена 30 п. д.

— *Жак Дамур*. Приповетка Емила Золе. Превео Никола Шужова. Папчево. Наклада књижаре Браће Јовановића. 1887. — Цена 25 нов.

— *Тугомер*. Трагедија у пет чинова. Написао Ј. Јурчић. Превод са словеначког. Папчево. Накладом књижаре Браће Јовановића. 1887. Свеска 162. „Народне Библиотеке“. — Цена 16 нов.

Белешке.

— Пренос Вукових костију из Беча у Београд биће у мају 1888. год. Вукова кћи, г-ђа Мина Вукојановићка, престала је да се очеве кости пренесу у српску земљу. У Београду се спремају за ту свечаност. Биће позвана певачка друштва, читаонице и задруге из свију крајева.

— *Гига Гершић*, познати српски публициста и научњак, одређен је од српске владе, да има као члан одбора за припрему новог уставна ове зиме обихи неке знатије немачке универзитете, да се са чувеним немачким професорима државнога права посаветује о променама устава, које се у Србији намеравају предузети.

— *Непотврђен избор председника „Матице Српске“*. Мађарско министарство унут. послова није потврдило д-ра Л. Станојевића за председника „Матице Српске“ и наредило је нов избор.

— *Мита Поповић*, српски песник, налази се још на лечењу у Пешти. Као што новине јављају, опоравио се умно и телесно, те је очекивати, да ће се скоро у свој народ вратити, кога он тако жарко љуби.

— У *Бос. Броду* откривен је пре кратког времена споменик Њег. Вел. цара аустријског Фрање Јосифа I. Споменик је 9 метара висок, а подигнут је у знак сећања прве посете Њег. Величанства, којом је Босану удостојио.

— *Порез на нежењене људе у Србији*. Српски министар финансија др. Вујић поднео је скупштини опширну реформу о порезима, у којој се међу осталим налази и установа, по којој нежењени и удовци без деце од 30. до 60. године плаћају у градовима три пута већи особни порез него ли ожењени људи у истом разреду. Наузети су душевно болесни и они, који су физички неспособни да ступе у брак, што се опет мора сваки пут доказати лекаром сведочењем. Пошто је

и сам српски министар финансија нежењен, то ће он морати први тај порез платити.

— *Занатлијска Србадија у Будимпешти*. Како нам из Б. Пеште јављају, такође сви српски Срби, занатлије прегоше да оснују „српску занатлијску читаоницу“. До сад су скупили чланови, скупили и министарству на потврду поднета правила и обављен избор привремених часника. Изабрани су: За председника г. Пенција Маринковић, за благајника г. Јован Апокић, за перевођу г. Јоца Илијашевић, за надзорника г. Сава Бабић и за одборнике: г. г. Лука Лакетић, Младен Ивков, Паја Путник, Михајло Петровић и Миша Николић. Сретно!

— *Главни одбор друштва св. Саве у Београду* управља на пододборе и поверенике своје ову окружницу: „Како се прва рачунска година Друштва „Св. Саве“ приличи крају, време је већ да се приступи купљењу чланских улога за нову годину, те да могућност и даљег рада буде на време обезбеђена и оснажена. А да се друштво за досадашње доста кратко време свога живота, показало и потребно и подобно за вршење одређеног му задатка, на да је оправдано и умесно желети и још живљи и обилатији рад у овој години — прилично се може сваки српски родољуб уверити из онога, и ако површног саговорања о друштвеном раду за ову прву годину.

На првом се месту с правом може тврдити да је друштвеним радом већ и за ово кратко време доста живо разбуђена и прилично потхрањена српска мисао и свест о народности у свима готово српским крајевима. То се доказује, прво доста великом и живом пресеком, коју је Друштво имало с родољубима из разних српских крајева; друго повећаном тражњом и отварањем народних школа у мјестима, која су, особито у последње време, била изложена јакој противничкој пропаганди; и треће, оном љубављу и жељу, којом су пријавана и тражена сва друштвена издања и други списи, којима је Друштво у овој години располагало. Новчаних издатака на смерове, правилна прописана (давање путнога трошка народним учитељима, притицање у помоћ пострадалим родољубима, откупљивање патриотских списа, повезивање друштвених списа, на парађивање диплома за чланове утемељаче (која ће се разаслати члановима концем овога месеца) и др. административне трошкове било је у овој години на близу 24.000 динара. Књига својих и откупљених друштво је у овој години растурило по Српству на 20.000 примерака, од чега највећи број долази на I. књигу „Браства“ и II. књигу друштвеног извештаја, а за тим на I. књигу „Српских народних песама“, скупилих Вуком Караџићем, Таљандијевићем, „Србију у XIX. веку.“ и т. д. И на послетку се може поменути да је друштво својим посредовањем добило од родољубивих прилагача и испратило осим прилога и поклона у стварима српској православној општини у Требињу 4740, а српској православној општини у Бовињу (у Хрватској) 618 динара, као помоћ за подизање народних богомоља! —

Као год што је пре године и по дана свика српских родољубива била јасна, сувремена и управо неодољива потреба, да се друштво „Св. Саве“ оснује и најгласнијим одзивом у целом Српству поздрављено — тако је исто сада сваком правом Србину и свети и најиреча дужност: радити што живље и што више на томе, да друштво и даље напредује, да после првог одушевљења и започетог рада не клоне и ни учем не допусти, него да још већу снагу, још обилатију радњу развије, те створи што више погодаба за достигнуће свога племенитог, узвишеног циља.

С тога надајући се, да ће како сви поједини друштвени чланови, тако и сви други српски родољуби, озбиљно схватити значај друштвеног рада по интересе васцелог Српства. Главни одбор друштва „Св. Саве“ моли у првом реду све друштвене пододборе и поверенике, а за тим и све друге друштвене пријатеље, да се живо и својски заузму око прикупљања чланских улога за II. годину и око прибављања друштву чланова свих редова. Награду за уложен труд наћи ће, поред захвалности свију оних, којима је друштвена помоћ најпотребнија, у свести да ће мисао духовног јединства свега српског народа бити свршен чин у скорој наредној будућности.

Београд, 12. новембра 1887. — Предеједник глав. одб. друштва „Св. Саве“ Свет. Николајевић. — Тајник Пера Ђорђевић.

— *Гроб цара Душана*. У Београдском листу „Српству“ пише М. С. М., да су му приликом баљвења у Призрену „неки од познаника и пријатеља долазили и после тешких и великих заклетова на иконицама свете Богородице, која вађаху испод својих постављених ћурчета, да никоју ништа казати и одкрити не ћеко, говораху ми и тврђаху: да знају мјестичице, где је сада гроб Душанов; да је тело његово и сад у труњи (сандуку) алатном, овај у сребрном, а овај у железном; да су га преци њихови откупили од Сиан-пашиних војника 1590, кад је овај, убиј 40.000 Срба устаника на Црном Потоку (Кара Су) напад манастира светог Арапбела, овај освојио, порушио, од остата градива подигао своју више пута спомињану у Призрену Сиан-паша џамију и т. д. да га од то доба до данас, предајући ту тајну с колена на колена, чувају, крију и т. д. и по завештању својих предака, као и страшни и огромни клетвама, тек ће онда от-

крити му гроб, кад ова земља буде српска и т. д. да знају, где су још и сада целокуине и невредне остале царице Јелене, жене Душанове; да знају где су остале, архиве и т. д. све самих ствари ради којих се губи глава тако олако. На многа испитивања дознали смо, да осим својих породичних предања с колена на колена, с оца на сина онако исто, као што се чувају у нашем народу лекови лечења и т. д. иду та причања по народу. — Нек од овога ни полак није у ствари, добро је, ако се ма и тако одржала српска свест у тим тако забатаљеним српским крајевима.

— **Управни одбор** друштва за српско народно позориште, имао је пре кратког времена своју седницу. Из извештаја се види, да је у Земуну имало друштво дефицита преко 90 фор., по који је прилогом земунских грађана подмирен. Друштво се налази сада у Вуковару, а одакле ће у Паланку. Из Паланке ће доћи у Н. Сад, где ће се бавити до половине јануара, а одатле у Сомбор. — У истој седници је опет изабран Сава Петровић за друштвеног секретара. Из друштвине иступа глумица С. Бркићева и глумац Вића Димитријевић.

— **Дете са два лица.** У месецу августу ов. г. родила је Мара, жена Митра Стевановића у селу Доградима, општини Бисричаку, кот. леничком а окружу травничком, женско дете, Госпаву, са два лица, једно спреда а друго острог. Лица се деле на затиоку главе и оба су по темењу једнако обрасла длаком. Дете има четири ока, четири уха и двоја уста. На предња уста једе а задња се само надимљу при једењу. Дете то и данас живи а у колевци лежи на страни. Има један труп, две ноге и две руке, дакле све остало као и у других људи. Што је најчуднијате, то је да та иста жена, ово је већ трећи пут, рађа децу са два лица. Прво двоје деце поумирало је а ово још живи.

— **Открића у Јерусалиму.** Руско православно друштво у Палестини, копа од неко доба на ондашњем руском земљишту, па је до сада открило старе градеке зидове Јерусалима и положај врата, која су за време Спаситеља водила из града. Како су та врата најближа Голготи, мисле, да је Спаситељ изведен кроз та врата на место распинања. Друштво закључило је да се лати начина, па да се ти остаци сачувају, у име чега је већ и одредило што је требало. Како друштво нема средстава, обратиће се хришћанском свету, с молбом, да га потпомогне. Велики кнез Сергеј ступио је у Петрограду на чело томе друштву, које ће отворити уписивање за палестинско друштво.

— **Чивути прелазе у православну веру.** У руским великим школама је одређено, колико се сме примати чивути, па кад је тај број пуи, онда се ни један чивути не пушта више у ту школу. Па како чивути јако теже за науку, јер виде да је у томе највећа срећа, то су дошли на ту мисао, да прелазе у православну веру, па ће их онда у школу пријети, ако већ друкчије не ће. Тако је у Харкову њих 64 чивути прешло у православље, а то чине и у других руским градовима, у којима има велика школа.

— **Трговина са робовима.** Поред свег труда цивилизованих народа, да се угуши трговина са робљем, она ипак цвета. Енглеско адмиралство унапредило је ово дана покорског поручника Фегена за заповедника бродовског за то, што се је показао храбар у борби са робовским трговцима. Феген је са својом лађом „Тиркизом“ био пред Зананбарем, кад доби вест да су се појавили неки бродови са робљем. Феген пође у потеру. Блазу острва Немба један арапски брод с једрицама испали на „Торкиза“ један топовски метак. Феген одмах нареди, да се нападне непријатељ. Убрзо стигоше арапску лађу и Феген уби из револвера три Арапина, али и три његова Енглеза беху рањена. Сам Феген добио је рану на десној руци, али он ипак не малкса, већ одважно продужи борбу. Са револвером у левој руци храбрио је он своје људе. Како су оба брода била близу обале, то Арапи са обале почеше пуцати на Енглезе. Али кад један енглески мариар смртно рани краљовиша на арапском броду, настаде међу Арапима највећи неред и сваки од њих гледаше како да се спасе. Неки поскакаше у воду, а они остали предадоше се. Од оних који су се пливањем хтели да спасу, стигло је до обале само 5, остали су се подавили. Енглези имају осим четири рањена човека још и једног жртвог. На арапском броду нашли су 52 роба.

— **Едисонов најновији проналазак.** О најновијем изналаску Американаца Едисона јављају лондонских листовама из Њујорка: Поправни електрично осветљење, предао се Едизон и опет фонетичној струци, не би ли му пошло за руком, решити један од најтежих проблема, да направи фонограф, који би когао гласове верно побележити и репродуцирати, што се до сада могло извести само примитивним пиштрументом, који није био годан за употребљавање. Радећи и кушајући пуних осам месеци, направио је Едизон апарат, који је, као што само може бити, најједноставнији. Жели ли неко предати поруку за усмену репродуцију, треба само говорити у резервоар строја обичним гласом, са наравним интервалима. Кад је готов, има само лист, који је док се гочорило бележио знакове, а то је фонограм, навадити метнути га у кутију, која је начињена да се поштом може слати, па је само треба отиравати. Примаоц метне фонограм у свој апарат, притисне прстом, па чује поруку сасвим добро, разговориће и јасније

него по најбољем телефону. Карактер предавачева гласа, тако је добро сачуван да кад би више лица редом проговорили по неколико речи свака — то се тимбар свакога појединога гласа могао најразговетије чути. Фонограм се не троши употребљавањем, а делује после сто, хиљаду пута, управо као први пут. Може се сачувати на векове, а по потреби употребити. — Тај Едисонов изналазак има особито значајну вредност, по тож, што се изворици фонограма могу лако и јефтино репродуцирати без броја и краја. Већ се сања и о тож, да ће се фонограми арија и песама, невази од првих уметника света, куповати у свакој трговини музикалија, па ће моћи купац код куће слушати невазе из машинне, колико год пута кога хоће. Првих 500 фонограма — који по Едисонову мишењу не ће стајати скупе од обичнога строја за копирање листова — управо се доготовљавају и ти ће се продавати већ у јануару 1888. г. Тада ће се и показати, у колико американска машта претерава, јер ваља знати, да је она пре више година, када је први фонограф изиша, ковала проналазача у звезде, по касније се показало, да се не може употребљавати.

Ч и т у љ а.

— *Д-р Никола Крстић*, председник одветничке коморе, бивши посланик на хрватском сабору. † у Загребу.

— *Лепосава Костић рођ. Павковић*, учитељица, † у Бос. Градцима.

— *Стеван Живковић* ц. кр. уживљени капетан, брат владике Теофана Живковића. † у Ср. Карловцима.

— *Фрања Левшић*, словеначки књижевник; чувен критичар и сатирик. † 4 новембра у Љубљани.

— *Карл Лагер*, чувени анатом, професор медицинског факултета на бечког свеучилишту, † у Бечу 26. новембра.

— *Душан Степић*, глумац и члан народног позоришта у Загребу; слик опште познати Паје Степића бившег шапчача срп. народног позоришта. † у Загребу.

— *Јован Н. Вернај* познати штампар у чијој се штампарији штампана највећи део свију словенских листова и књига што налазе у Бечу. Због својих заслуга одликован је од руск. цара орденом св. Станислава. † 16. новембра у Бечу.

— *Др. Густав Линднер*, професор философије на кр. свеучилишту у Прагу; славни чешки списатељ † 5. октобра у Прагу.

— *Др. Густав Фелнер*, познати финансиар и професор лајцишког универзитета. † 6 новембра. у Лајцишту.

— *Луј Гале* (Louis Gallait), чувени француски сликар и оснивач тако зване „белгијске сликарске школе“. † 8. новембра у Бриселу.

П р о г л а с.

Српски народе! Света је дужност сваког Србина, да се сећа својих славних мужева, који су у своје време прославили српско име. Народ који не зна ценити и поштовати својих великана, не заслужује, није достојан ни да постоји. Благодарност је најлепша врлина не само за појединце, него и за читаве народе. Српски народ срећан је, што је одхрањено у свом гнезду сивих соколова, који су до звезда унели српско име на витим крилима свога генија, пронели му славу на све четири стране. Нежа њих више у нашој средини: не гледамо им оног ведрога чела, не дивимо се мудрој речи, муком су замукла њихова уста; ал' имамо њихова неумрла дела, то бесцен-блага њихових трудова и љубави. „О лено је кад нам име смрт за собом не понесе, те о делма суд остави' свом народу и свом богу.“ Они су себе умно и телесно трошили, да нама кроз векове светле. И наша мисао треба да је увек с њима, кроз њихова дела треба да се с њима разговарамо, да живимо с њима у прошлости, да делимо страх и наду, од њих морамо се учити, како ваља љубити свој род. Прослављајући њихову светлу успомену показатељом, е смо заслужили да их имамо.

Српско акад. друштво „Зора“, високо ценећи рад и заслуге српских великана, одлучило је у овогодњињој првој својој седници, држаној 17. (29) октобра прославити тридесетогодишњу успомену дана рођења Србина песника, неумрлог Гундулића, сина српске Атине, поносног Дубровника. Прослава држаће се на дан св. Саве, како би тим друштво, својини је са светосавском свечаношћу, напегло двојаки трошак, који би иначе морало предузети, кад би хтело прослављати тридесетогодишњицу дана рођења Гундулића 8. јануара п. н. к., на дан т. ј. кад је он први пут уследо светлост дана. Друштвени одбор, који се нарочито за то конституисао, предузео је већ потребне кораке, како би поменута прослава испала што сјајније и величанственије, да буде достојна имена великог песника и творца „Османа“, чији се геније у песничкој машини и у патриотској српској осећању задахњивао песничким жаром како на дивним трофејима јунаштва српског и славе, тако и на рушевинама величине српске, на гробници у којој је савно положена своја крила сиви орло Немањина, на оном туж-

ном, још неоплаканом Косову пољу. При томе сједињење обеју свечаности, прослава на име Србина песника римокатолика Гундулића на дан успомене првог архиепископа српског, светитеља Саве, оправдава се поред осталог још и с другог српског гледишта, по коме разлика вере не претпоставља ништа за собом води као неизбежну последицу уједно и разлику народности, — гледиште и начело, кога се држи омладина око друштва „Зора“, те хоће да му даде свечан параз.

Триста је година од како се родио неузрли Гундулић, а није их много мање од како је оставио овај свет. Да је Гундулић био син кога другог народа, одавно би већ пркосио зубу времена над његовим гробом видљиви споменик благодарности његових потомака. Али гроб Србина Гундулића не обележава још плоча споменца, достојна његове славе. Е па зар ћеш допустити, српски народе, да проухују још који стотинак година, а да не гледаш над непелом тога твога врлог сива спољашњи знак твоје љубави?!...

Друштво „Зора“, прослављајући тристогодишњицу дана рођења великог Гундулића, одлучило је приложити *чист приход од прославе на подизање његовог споменика* у славном Дубровнику, за кога рече витешки песник „Балканска Царица“, е је глава на српском трупу. С тога оно апелује на твоје родољубље, српски народе, позивајући те уједно да не жалиш свога младара, јер племенита је цел на коју га намењујеш. Слава! бескртисм Гундулићу! Слава, родољубљу српског народа.

Прилози шаљу се на адресу: Serb. akad. Verein „Zora“ I. Universität, Wien.

Српско акад. друштво „Зора“.

Одговори уредништва.

Г. Фодор. у Б. — Превод не можемо штампати, јер је слаб почетнички рад. — Поздрав!

Г. П. М. у Н. — Наредили смо, да Вам се бројеви пошаљу. Да ли се смеже надати, да ће кад год и најважнији врачак Ваше жузо нашу „жрцину“ редакцијону собицу расветлити? — Поздрав!

Гг. М. Н. у В.; Н. Р. у Д.; К. М. у С. — Лепа хвала на честитци! Мо-

жете уверени бити, да ћемо све могуће употребити, да лист што лепши буде. — Срдачан поздрав!

Г. В. К. у Б. Од послатога ћемо нешто употребити, само док дође на ред. — Хвала и поздрав!

Решење анаграма

у 5-тој свесци.

Перуника; кукурека; ранка; нуриур; круна; река; Каин; рева; Нера; рак реп.

Решили су га: Сава Јовановић, берберин у Бечу; Љубица Војновићева у Иађија; Марија Дудварска рођ. Савић у Падеју; Катица Адамковићева у Бечу; Ј. Ђ. Ј. 163. у Бечу; Јован Бачвашић у Зехуну; Катица и Софија Чикарића у Шиду; Софија Марковићева у Панчеву; Коста Милетић у Зехуну; Катарина и Ваца Крстаћ у Брчкох; А. Боцарић у Будви; Андрија Поповић, жан. Јазак; Јован Стефановић, тргоц. у Београду; Сергеје Попић, јеромонах, жан. Раковица; Петар Теофилов, виноделца, жан. Раковица; Јосара Б. Живковића у Београду; Јово А. Дучић у Мостару; Прела Максимовића и Славка Рушарац у Загребу; Ахило Р. М. Анадолац, гимназиста у Нишу; Јован Ј. Перовић, гимназиста у Дубровнику; Вук С. Бојанић, Трешњавца у Дубровнику; Милутин Брадић, жан. приправник у жан. Ораховици; Стојан Милошевић у Баванштету; П. Д. Бабић у Загребу; Милош Т. Борђевић наредник у Београду.

Ребус уз награду

од Стојана Рајилица у Бечу.

Петорица од оних који реше овај ребус, добијају на дар лепу слику израђену масним бојама, и то: ко први пошаље из Србије, Угарске, Аустрије, Босне или Херцеговине, Хрватске или Славоније. Право за награду имају само наши претплатници.

Имена свију оних који реше штампаше се у првој свесци „Немање“, за год. 1888.

П. Н. ЧИТАОЦИМА „НЕМАЊЕ“.

Овом свеском завршује се „Немањи“ по године. Врло мало у животу једнога листа, али врло много у животу једнога српског илустрованог листа. Било је људи, који несудислили, да ће ова свеска угледати света, мислећи: да ће српска читалачка публика и према овом подухвату показати исту ону равнодушност, као и према осталим сличним подухвату. Но хвала буди свести српске читалачке публике, она је омогућила да и ова свеска „Немање“ угледа света. Али нека нико не мисли, да је опстанак „Немање“ са свим осигуран. Број претплатника је тек толики, да се једва подмирују трошкови, а докле их год толико буде, лист ће излазити.

Уверени у будну свест народну, и тврдо убеђени, да је овакав лист прека потреба за Српство, решихисмо се: да лист и на даље издајемо, а до српске читалачке публике стоји, да ли ће његово излагање дуготрајно бити.

Од нове године доносиће „Немања“ све саме нове ствари, и то: романи, приче, позоришно комађе, песме, даље поучне чланке из: природних наука, повеснице, земљописа, народописа, друштвених наука, биографије заслужних људи српских и словенских, оцене и приказе важнијих књига, белешке из књижевности, позоришта и уметности и т. д. И то делом радове изворне, а делом преводе од најпризнатијих страних писаца; особиту пажњу обратићемо на братску нам словенску књижевност. Што се тиче слика, гледаћемо да доносимо махом слике из српског и словенског живота, и то у врло лепој изради, како би „Немања“ са идућим бројем, што се тиче текста и илустрација, могао одговорити и захтевима најстрожије критике.

Одговарајући у једно и жељи наших многобројних претплатника, решихисмо се; да од нове године увећамо простор „Немање“ и то онако, као што га је пређе „Србадија“ имала. Стога смо принуђени, да у неколико и повисимо претплату. Од нове године стајаће „Немања“ на четврт године: 1 ф. 50 новч. — 3 дин. 75 п.; на по године: 3 ф. — 7 дин. 50 п.; на читаву годину: 6 ф. — 15 дин. Повац се шаље најбоље поштанском упутицом на адресу: Verlag des „Nemanja“ in Wien, III., Hauptstrasse Nr. 22. У Србији примају претплату књижарнице: В. Валожића, А. Пурића и Т. Турчића у Београду; Б. Савића у Шапцу и Д. Валожића у Нишу. Као уздарје, дакле без икакве наплате, добија сваки претплатник „Немање“, две велике лепе слике (висина 51 см. ширина 39 см.) израђене масним бојама; и то: прву слику са шестом, а другу се дванаестом свеском. Ко пошаље одмах претплату за читаву годину, добија обе слике, а ко за по године, једну слику са првом свеском.

Овом приликом не можемо пропустити, а да не захвалимо јавно свима онима нашим пријатељима, који су нам својим умним радом братски припомогли, и који су нас дојако скупљањем претплате потпомагали.

Препоручујемо још једном нашег „Немању“ српској читалачкој публици, и молимо је, да нас у нашем тешком раду потпомогне, јер једино од ње зависи опстанак листа.

Власник и издавач „Немање“.